

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická

Recepce českých překladů Móra Jókaiho v české literární kultuře
Bakalářská práce

2023

Andrea Čížková

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
Akademický rok: 2021/2022

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **Andrea Čížková**
Osobní číslo: **H19203**
Studijní program: **B7105 Historické vědy**
Studijní obor: **Historicko-literární studia**
Téma práce: **Recepce českých překladů Móra Jókaiho v české literární kultuře**
Zadávací katedra: **Katedra literární kultury a slavistiky**

Zásady pro vypracování

Bakalářská práce se zaměří na recepci spisovatele Móra Jókaiho v české literatuře. Práce zmapuje vztah české literární kultury k osobnosti a literární tvorbě maďarského spisovatele a politika Móra Jókaiho. Zkoumá práci překladatelů a nakladatelství, sleduje přijetí překladů v českém prostředí v kritické a umělecké recepci.

Rozsah pracovní zprávy:
Rozsah grafických prací:
Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam doporučené literatury:

KOLMANOVÁ, Simona. *Mladý Čech: maďarský romanopisec Mór Jókai ve světle českých překladů se zaměřením na žánrovou problematiku jeho tvorby*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2009. 130 s. Acta Universitatis Carolinae. Philologica. Monographia, 153. ISBN 978-80-246-1401-4.
KRÁLÍKOVÁ, Andrea. *Autorské tváře v knižních zrcadlech: obrazy autorů současné české literatury v perspektivě kulturního transferu*. Vydání první. Příbram: Pistorius & Olšanská, 2015. 251 stran. ISBN 978-80-87855-25-6.
RÁKOS, Petr, ed. a kol. *Slovník spisovatelů. Maďarsko*. Vydání první. Praha: Odeon, 1971.

Vedoucí bakalářské práce: **Mgr. Marta Pató, Ph.D.**
Katedra literární kultury a slavistiky

Datum zadání bakalářské práce: **1. března 2022**
Termín odevzdání bakalářské práce: **31. března 2023**

doc. Mgr. Jiří Kubeš, Ph.D.
děkan

PhDr. Miroslav Kouba, Ph.D.
vedoucí katedry

V Pardubicích dne 30. listopadu 2022

Prohlašuji:

Práci s názvem Recepce českých překladů Móra Jókaiho v české literární kultuře jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Beru na vědomí, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů, a směrnicí Univerzity Pardubice č. 7/2019 Pravidla pro odevzdávání, zveřejňování a formální úpravu závěrečných prací, ve znění pozdějších dodatků, bude práce zveřejněna prostřednictvím Digitální knihovny Univerzity Pardubice.

V Pardubicích dne 29. 8. 2023

Andrea Čížková v. r.

PODĚKOVÁNÍ

Mé poděkování patří především vedoucí mé bakalářské práce Mgr. Martě Pató, Ph.D. za její cenné rady a obrovskou dávku trpělivosti.

ANOTACE

Tato bakalářská práce se zabývá recepcí maďarského spisovatele Móra Jókaiho v české literární kultuře. Práce sleduje česká vydání a zkoumá paratexty, které je obklopují. Zejména texty na obálce, doslovy, předmluvy a články v tisku. Cílem práce je z dostupných informací poskládat obraz Móra Jókaiho v české literární kultuře.

KLÍČOVÁ SLOVA

Mór Jókai, recepcce literárních děl, česká literární kultura, paratexty, české překlady, obraz autora

TITLE

Reception of Mór Jókai's Czech translations in Czech literary culture

ANNOTATION

This bachelor thesis is focused on reception of a Hungarian writer Mór Jókai in Czech literary culture. The thesis follows the Czech editions and examines the paratexts that surround them. Especially texts on the cover, afterwords, prefaces and press articles. The aim of the thesis is to use the available information to construct a picture of Mór Jókai in Czech literary culture.

KEYWORDS

Mór Jókai, reception of literary works, Czech literary culture, paratexts, Czech translations, picture of the author

Obsah

ÚVOD.....	1
1 Kulturní transfer, recepční pole, literární recepce.....	3
2 Mór Jókai v českých pramenech.....	8
2.1 Dostupná literatura o Jókaim podle jednotlivých recepčních polí.....	8
2.2 Biografické údaje dostupné v českém literárním poli.....	9
2.3 Díla dostupná v češtině (1859 – současnost).....	10
3 Překlady a recepce v jednotlivých etapách.....	13
3.1 Období 1870–1950.....	13
3.1.1 První překladatelé.....	14
3.1.2 Významní doboví nakladatelé a dobové historické souvislosti.....	16
3.1.3 Shrnutí.....	16
3.2 Období 1950–současnost.....	17
3.2.1 Překladatelé.....	18
3.2.2 Nakladatelství.....	19
3.2.3 Edice.....	21
4 Knihy vydané po roce 1950.....	24
4.1 Rab Ráby.....	24
4.2 Synové muže kamenného srdce.....	25
4.3 Žlutá růže.....	26
4.4 Levočská Bílá paní.....	27
4.5 Dvojí život.....	28
4.6 Uherský nabob.....	29
4.7 Syn uherského naboba.....	30
4.8 Poslední dny janičářů.....	30
4.9 Černé dýmanty.....	31
4.10 Shrnutí.....	32
4.11 Subjektivní čtenářský zážitek.....	32
5 Obraz Móra Jókaiho v knižních paratextech.....	34
5.1 Knižní titul.....	35
5.2 „Největší z maďarských klasiků-romantiků“.....	36
5.3 Předmluvy a doslovy.....	36
5.4 Knižní obálka.....	37
5.4.1 Závěrem ke knižním obálkám.....	40
5.5 Informace z periodik.....	41

5.6	Výsledný obraz.....	45
5.7	Srovnání s obdobím do roku 1950	46
5.7.1	Paratexty	46
5.7.2	Články v tisku	48
5.7.3	Porovnání	49
	ZÁVĚR	50
	POUŽITÁ LITERATURA	51
	RESUMÉ	55

ÚVOD

„Mór Jókai jest jistě jedním z nejskvělejších zjevů literatury světové. Ve své uherské vlasti populární jako nikdo před ním ani po něm, pronikl záhy překlady do všech jazyků evropských jako autor vyhledávaný, stále žádaný a nejoblíbenější.“¹

Takto by mohla znít odpověď na otázku, kdo je Mór Jókai, pokud bychom nahlédli do knihy *Bílá paní levočská* vydané v roce 1923 a rozhodli se zcela důvěřovat slovům nakladatele, který tento text do knihy otiskl, aby se lépe prodávala.

Překladatelka Anna Valentová v doslovu ke knize *Uherský nabob* z roku 1974 píše že: „Literární dílo Móra Jókaiho je plodem šťastného setkání osobitého talentu, povahových dispozic a doby, v níž Jókai tvořil. K dráze nevýznamnějšího představitele maďarské romantické prózy jej předurčilo jak velké literární nadání, tak i jednoznačně romantický přístup ke skutečnosti, příznačný nejen pro Jókaiho dílo, ale i pro jeho osobní život.“²

V tomto úryvku už je vidět posun od nejoblíbenějšího maďarského spisovatele všech dob k objektivnějšímu pohledu, ale pořad je starý téměř pět desetiletí.

Z odborného hlediska by nám mohla celkem podstatně pomoci Simona Kolmanová, autorka knihy *Mladý Čech: maďarský romanopisec Mór Jókai ve světle českých překladů se zaměřením na žánrovou problematiku jeho tvorby*. Ve své monografii si klade za cíl přiblížit Móra Jókaiho pohledem českého hungarologa³, a i když se věnuje i českým překladům, v závěru sama přiznává, že českým ohlasům na Jókaiho tvorbu nevěnuje pozornost.⁴ Pohled Kolmanové je tedy spíše hungaristický, nás by ale více zajímal pohled český.

Možná by ta otázka měla být položena trochu jinak. Co by o Jókaim mohl říct současný český čtenář? Co se o něm skrže doslovy a texty nakladatelů může dozvědět? Jaké informace nabízejí články v novinách a časopisech? Co nám o něm prozradí všemocný internet?

A to je právě cílem této práce. Pokusit se zjistit, jak je Mór Jókai představován českému čtenáři. Posbírat střípky informací z různých zdrojů, jako jsou například texty na obálce, doslovy a předmluvy, články a recenze, a zkusit z nich sestavit obraz maďarského romanopisce v české

¹ JÓKAI, Mór. *Bílá paní levočská: román*. V Praze: Fr. Borový, 1923, s. 1b.

² VALENTOVÁ, Anna. Mór Jókai [doslov] In: JÓKAI, Mór. *Uherský nabob*. Praha: Odeon, 1974, s. 422.

³ KOLMANOVÁ, Simona. *Mladý Čech: maďarský romanopisec Mór Jókai ve světle českých překladů se zaměřením na žánrovou problematiku jeho tvorby*. Praha: Karolinum, 2009. s. 9.

⁴ Tamtéž. s. 114.

literární kultuře, a pokusit se vypátrat, zda a případně také jak, se tento obraz v průběhu času měnil.

1 Kulturní transfer, recepční pole, literární recepce

Předtím než se pustíme do sbírání informací a zkoumání konkrétních textů je potřeba seznámit se s odbornou literaturou s jejíž pomocí si následně vymezíme základní pojmy.

Mezi odborné texty, se kterými budeme nejvíce pracovat patří *Autorské tváře v knižních zrcadlech* od Andrey Králíkové, článek *Literární kultura v době internetové: kolik recepčních polí a jaká?* jehož autorem je Jiří Trávniček a případně také titul *Čtenář jako výzva: výbor z prací kostnické školy recepční estetiky*. Dále nesmíme opomenout již zmíněnou knihu Simony Kolmanové *Mladý Čech*, která poslouží jako zdroj informací o životě Móra Jókaiho, jeho díle a především o (v přehledné tabulce srovnaných) českých překladech. To jsou tedy nejdůležitější tituly a nyní se přesuneme k neméně důležitým pojmům.

První pojem, který je potřeba vymezit, je kulturní transfer. Samotné slovo transfer znamená přenos, přesun nebo převod, zkrátka pohyb odněkud někam. Pokud se zabýváme kulturním transferem tak logicky budeme zkoumat přenos z jedné kultury do druhé.

Andrea Králíková ve své knize uvádí, že kulturní transfer „evokuje jistou hranici, na které přenos probíhá, vyvolává představu kontaktu, ale i konfliktu a vzájemného soupeření. Na této hranici se pak ukazují jak společné, tak i odlišné prvky.“⁵ Dále zdůrazňuje že pojem v sobě spojuje „blízkost vzdáleného“, že je to kontakt i hranice, spojení i bariéra. Během kulturního transferu přechází literární text z jedné kultury do druhé a během přesunu dochází ke změnám významu. Samotné sdělení se v tomto případě přizpůsobuje cílovému prostředí.⁶

Jako jednu ze základů pro vymezení pojmu kulturní transfer uvádí Králíková „teorii přeložitelnosti“ Wolfganga Isera. Podle této teorie je přeložitelnost předpokladem pro porozumění literatuře a samotné překládání je vlastně synonymem rozumění. Přeložitelnost a překládání předpokládáme u tří činností: produkce textu, přeložení jinakosti a recepce textu.⁷

Zmíněné činnosti probíhají na základě tří paradigmatických modelů. Dialogický model je založený na konotacích slov, kdy v průběhu vývoje jazyka a kultury na sebe slova navázala významy, které jsou na dané kultuře závislé. Sémiotický model tvrdí, že jazykový znak můžeme

⁵ KRÁLÍKOVÁ, Andrea. *Autorské tváře v knižních zrcadlech: obrazy autorů současné české literatury v perspektivě kulturního transferu*. Vydání první. Příbram: Pistorius & Olšanská, 2015. s. 20.

⁶ Tamtéž. s. 20–22.

⁷ Tamtéž. s. 22–23.

překládat, chápat a interpretovat různými způsoby. Třetím modelem je model intertextuální, který popisuje intertextový dialog s jinými texty.⁸

Uvedené modely upozorňují na fakt, že „rozumění se odehrává skrze kulturní a dějinné zázemí nebo skrze kulturní paměť, kterou má jedinec zakódovanou v sobě a ve svém vnímání světa.“⁹ Při překladu textu nejde jen o pouhý překlad slov z jednoho jazyka do druhého, ale o převod významu. To, co je jasné a srozumitelné v jednom kulturním prostředí, může být v jiném pochopeno jiným způsobem nebo nepochopeno vůbec.

Může se stát, že některé informace o výchozí kultuře mohou být doplněny vysvětlivkami, to, co je považováno za důležité může být v novém kulturním prostředí upozaděno, a naopak ty původně méně podstatné informace zase zdůrazněny. Jak už bylo řečeno význam a sdělení díla se přizpůsobuje cílovému prostředí.

Předmětem této práce je recepce překladů Móra Jókaiho v české literární kultuře, tudíž se zde budeme zbývat pouze recepce v českém kulturním prostředí neboli v cílovém kulturním prostředí.

Dalším důležitým termínem je recepční pole, což je v podstatě prostor, kde najdeme recepce literárních děl. K vysvětlení tohoto pojmu si vezmeme na pomoc text *Literární kultura v době internetové: kolik recepčních polí a jaká?* od Jiřího Trávníčka. Ten vymezuje sedm recepčních polí. Jsou to: literární kritika, paratexty, škola, knižní svět, jiná média, blogy a mlčící většina.¹⁰

- 1) Okruh literární kritiky je řízený profesním zájmem, patří sem veškeré odborné psaní o literatuře včetně literární vědy, kulturní rubriky novin a časopisů, slovníky, monografie atd.¹¹
- 2) Paratexty vznikají více spontánně, názory na literaturu se vyskytují v souvislosti s životním jubileem, literární cenou nebo mimořádnou událostí.¹²
- 3) Škola je dosti svébytný okruh, který působí daleko pomaleji. (Než se nějaké literární dílo dostane do čítanky, tak to většinou chvíli trvá.) I v rámci školy probíhá jistá recepce

⁸ KRÁLÍKOVÁ, Andrea. *Autorské tváře v knižních zrcadlech: obrazy autorů současné české literatury v perspektivě kulturního transferu*. Vydání první. Příbram: Pistorius & Olšanská, 2015. s. 23–24.

⁹ Tamtéž. s. 24.

¹⁰ TRÁVNÍČEK, Jiří. Literární kultura v době internetové: kolik recepčních polí a jaká? In: *Host*, 2009, **25**(9), s. 24–25.

¹¹ Tamtéž.

¹² Tamtéž.

literatury, až na to, že na rozdíl od čtení textů literární kritiky, které si každý sám vybírá, je to povinné pro všechny.¹³

- 4) Knižní svět je okruh, který nemá potřebu názorové reflexe. Texty z této sféry jsou zaměřeny na propagaci a marketing. Patří sem i soudy, postřehy a názory z různých prodejních serverů, které by se na první pohled mohli řadit do okruhu paratextů, ale protože slouží k propagaci, tak se ocitají v této sféře.¹⁴
- 5) Do kategorie jiná média patří rozhlas, televize a internet. Jako konkrétní příklady uvádí Trávníček diskusní pořady, kritické kluby, akce na podporu čtení nebo ankety.¹⁵
- 6) Novým fenoménem zrozeným z nitra internetu jsou dle Trávníčka blogy. Kromě zdrojového textu od autora blogu je zde důležitá také diskuse pod ním, do níž se může zapojit v podstatě kdokoli.¹⁶
- 7) Posledním okruhem je mlčící většina. I když je nositelkou většinového názoru, tak aktivně nevystupuje. Projevuje názor pouze když je k tomu přímo vybíduta (statistické průzkumy, ankety). Nevystupuje jako aktér, a přesto je jakýmsi otiskem všech ostatních, zprávou o jejich účinku.¹⁷

Jednotlivé okruhy jsou jasně vymezeny, ale jak připouští i sám autor článku, je zde možné jisté prolínání, obzvlášť vlivem internetu.

Pokud bychom v případě spisovatele Móra Jókaiho chtěli použít Trávníčkovu rozdělení na jednotlivá recepční pole, změřili bychom se z těchto sedmi sfér především na literární kritiku, paratexty, okruh knižního světa, případně i sféru jiných médií a okrajově také mlčící většinu. Okruh školy a fenomén blogů bychom v tomto případě nechali stranou.

Trávníčkovu rozdělení na jednotlivá recepční pole je přehledné a vcelku srozumitelné, ale mám trochu problém s vymezením pojmu paratext. A to z toho důvodu, že Trávníček pracuje s tímto pojmem trochu jinak než Králíková. Její pojetí paratextu je širší než Trávníčkovu (za paratext považuje nejen to, co produkuje sféra paratextů, ale i sféru knižního světa a jiná média¹⁸), tudíž je mi pojetí paratextů u Králíkové mnohem bližší.

¹³ Tamtéž.

¹⁴ Tamtéž.

¹⁵ Tamtéž.

¹⁶ Tamtéž.

¹⁷ Tamtéž.

¹⁸ KRÁLÍKOVÁ, Andrea. *Autorské tváře v knižních zrcadlech: obrazy autorů současné české literatury v perspektivě kulturního transferu*. Vydání první. Příbram: Pistorius & Olšanská, 2015. s. 40.

Paratexty v podstatě obklopují samotný text literárního díla a ovlivňují to, jak je vnímán. Dají se členit do různých kategorií.

Jsou paratexty verbální (název dokumentu, předmluva, doslov) a neverbální (formát knihy, druh písma a papíru), vnější (epitext – recenze, rozhovory) a vnitřní (peritext – název dokumentu, jméno autora, předmluva), veřejné (jméno autora, prolog, epilog) a privátní (rukopisné věnování), autorské (autorská předmluva nebo poznámka) a vydavatelské (ediční poznámka).¹⁹

Toto rozdělení zde uvádím pro větší přehlednost a také proto, že v následujících kapitolách bude konkrétním paratextům věnována větší pozornost.

Dalším důležitým pojmem je literární recepce. „Recepce zahrnuje každou činnost, kterou v recipujícím subjektu vyvolá nějaký text, počínaje čistým rozuměním a konče mnohotvárností reakcí, jež toto rozumění vyvolá a k nimž může patřit stejně tak zaklapnutí knihy jako například naučení se textu nazpaměť, jeho opisování, darování knihy, napsání kritiky či třeba vyrobení rytířské přilbice s hledím a vsednutí na koně...“²⁰ Tento citát jsem si nemohla odpustit jednoduše proto, že je stejnou měrou úsměvný i výstižný.

Literární recepce se dá vnímat jako proces, který začíná porozuměním a vyústuje v různé reakce.²¹ Mezi recepci se počítá jak čtenářský zážitek jednotlivce, tak i vyjádření literárních kritiků. Víím, že toto vysvětlení pojmu je velice zjednodušené, ale domnívám se, že pro účely mé práce by to mohlo být dostačující.

Vzhledem k názvu jedné z kapitol bych se ještě krátce zastavila u pojmu literární pole. Lze ho chápat jako prostor, ve kterém existují jak spisovatelé, tak také kritici, historici umění a čtenáři.²² V rámci tohoto prostoru dochází k soubojům mezi aktéry o to, kdo a jak bude definovat opravdového spisovatele a zda budou texty uznány jako literární (umělecké).²³

¹⁹ HAVLOVÁ, Jaroslava. Paratext. In: *KTD: Česká terminologická databáze knihovnictví a informační vědy (TDKIV)* [online]. Praha: Národní knihovna ČR, 2003 [cit. 2023-08-11]. Dostupné z: https://aleph.nkp.cz/F/?func=direct&doc_number=000015138&local_base=KTD

²⁰ ČERVENKA, Miroslav, Ivana FÜHRMANN VÍZDALOVÁ a Miloš SEMIDUBSKÝ. *Čtenář jako výzva: výběr z prací kostnické školy recepční estetiky*. Brno: Host, 2001, s. 201.

²¹ LESNÁK, Rudolf. *Literárne dielo a čitateľ*. Bratislava: Slovenský spisovateľ, 1982. s. 50.

²² DYTRT, Petr. Pierre Bourdieu, Pravidla umění Geneze a struktura literárního pole. In: MACURA, Vladimír; JEDLIČKOVÁ, Alice. *Průvodce po světové literární teorii 20. století*. Brno: Host, 2012. s. 117.

²³ Tamtéž. s. 115.

Tyto informace jsem čerpala z článku, který je nazván: *Pierre Bourdieu, Pravidla umění – Geneze a struktura literárního pole*²⁴. Text shrnuje obsah knihy *Pravidla umění. Geneze a struktura literárního pole* jejímž autorem je francouzský sociolog Pierre Bourdieu.

Tolik tedy k úvodně teoretické kapitole a nyní se již přesuneme ke zkoumání konkrétních textů a shromažďování z nich dostupných informací.

²⁴ DYTRT, Petr. Pierre Bourdieu, Pravidla umění Geneze a struktura literárního pole. In: MACURA, Vladimír; JEDLIČKOVÁ, Alice. *Průvodce po světové literární teorii 20. století*. Brno: Host, 2012. s. 111–119.

2 Mór Jókai v českých pramenech

Jak bylo řečeno v úvodu, cílem této práce je zjistit, jak je Mór Jókai představován českému čtenáři, tedy jaký obraz o něm česká literární kultura skrze texty nakladatelů, recenze a komentáře vytváří. Připadá mi zcela logické ještě před zkoumáním těchto textů představit osobnost tohoto neobyčejně plodného autora. Následující kapitoly tedy stručně nastiňují Jókaiho život a dílo. Ale vzhledem k cílům této práce, bych si v této kapitole dovolila vytvořit hypotetického současného českého čtenáře. Řekněme, že tomuto čtenáři se dostal do rukou jeden z Jókaiho románů a chce se dozvědět o autorovi něco víc, než co mu sdělí text na obálce knihy.

2.1 Dostupná literatura o Jókaim podle jednotlivých recepčních polí

Prvním logickým a nejsnadněji dostupným zdrojem informací je v dnešní době samozřejmě internet. Pravděpodobně nejobsáhlejší článek nabízí česká verze wikipedie. Náš čtenář se zde může dozvědět například to, že Mór Jókai byl velmi populárním maďarským spisovatelem 2. poloviny 19. století, že se ve svých dílech věnuje historickým tématům významným pro formování moderního maďarského národa a je nejvýznamnějším představitelem romantismu v maďarské próze a pravděpodobně nepřekládanějším maďarským prozaikem u nás. Jeho dílo je velmi obsáhlé, čítá desítky románů, novel a povídek a bylo přeloženo do více než dvaceti jazyků.²⁵

Maďarská wikipedie se Jókaimu samozřejmě věnuje podrobněji, ale náš hypotetický čtenář bohužel neumí maďarsky, a tak se omezuje převážně na zdroje v češtině, protože ani anglická verze není v tomto případě obsáhlejší než česká. Dalšími možnými zdroji jsou předmluvy a doslovy v různých vydáních, kterým bude věnována pozornost v následujících kapitolách.

Pokud by byl náš čtenář opravdu hodně zvědavý a například by použil databázi Národní knihovny, kde by si vyhledal dosud vydaná díla, mohl by se dozvědět, že v češtině Jókaiho díla vycházela i opakovaně, a to zejména v období od prvních překladů v 70. letech 19. století do 30. let století následujícího. To svědčí o Jókaiho popularitě u českých čtenářů, ale po tomto období zájem o jeho díla klesá. Ve druhé polovině 20. století vyšlo několik knih v novém překladu, ale zatím tomuto autorovi nebyla věnována větší odborná pozornost. I když se domnívám, že takový zápal se od běžného čtenáře nedá očekávat.

²⁵ *Wikipedie: Otevřená encyklopedie: Mór Jókai* [online]. [citováno 10. 03. 2023]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=M%C3%B3r_J%C3%B3kai&oldid=21978724

Zatím jedinou českou monografií je již v úvodu zmíněná kniha *Mladý Čech: maďarský romanopisec Mór Jókai ve světle českých překladů se zaměřením na žánrovou problematiku jeho tvorby* jejíž autorkou je Simona Kolmanová. Tato publikace slouží jako pomyslný odrazový můstek pro mou bakalářskou práci, zaměření mé práce je sice jiné, ale je to cenný zdroj informací. Náš čtenář se ale dostane spíše k různým slovníkům věnujícím se literatuře, než že by si dal tu práci a přečetl si celou tuto knihu. Příkladem takové slovníkové publikace je *Slovník spisovatelů: Maďarsko* ve kterém je Mór Jókai samozřejmě uveden. I když zrovna tento slovník je mezi těmi, do nichž jsem během své práce nahlédla, spíše výjimkou. Dvoudílný *Slovník světových literárních děl* sice obsahuje oddíl věnovaný maďarské literatuře a představuje vybrané spisovatele a jejich díla, ale Mór Jókai se v této publikaci mezi zástupce maďarské literatury nedostal.

2.2 Biografické údaje dostupné v českém literárním poli

Pokud bychom dali dohromady informace z výše uvedených zdrojů, dostaneme sice celkem stručný, ale ucelený Jókaiho životopis. Mohl by být rozsáhlejší, ale rozhodla jsem se vybrat pouze ty skutečnosti, které mi připadaly podstatné a dle mého názoru pro tuto práci dostačující.

Mór Jókai se narodil v Komárně 18. února 1825 v advokátské rodině. Již od dětství byl výtvarně a literárně nadaný. Studoval na kalvínské koleji v Pápě, kde se seznámil s básníkem a představitelem revolučního romantismu Sándorem Petőfím (zdrojem informací o tomto významném maďarském básníkovi může být například *Slovník spisovatelů: Maďarsko* nebo *Slovník světových literárních děl*, v němž má Petőfi na rozdíl od Jókaiho své místo). Poté vystudoval práva v Kecskemétu a nastoupil na praxi v Budapešti. Po vydání prvního románu *Hétköznepok* (1846, v češtině *Všední dni*) se rozhodl pro spisovatelskou dráhu.

Angažoval se v politice a v roce 1848 se v Pešti aktivně zúčastnil revoluce (zdrojem, který se věnuje tématu maďarské revoluce může být např. titul *Dějiny Maďarska*, jehož autory jsou Richard Pražák a Lubomír Červinka). Po porážce revoluce se musel na čas skrývat, než mu byla koncem roku 1849 udělena milost. Po návratu do Pešti se plně věnoval své spisovatelské činnosti, ale zpočátku psal pod pseudonymem.²⁶ Od roku 1853 opět publikuje pod svým jménem.

²⁶ RÁKOS, Petr. *Slovník spisovatelů: Maďarsko*. Praha: Odeon, 1971. s. 155.

Během svého života pracoval jako redaktor v několika časopisech, byl poslancem, publicistou a velmi populárním spisovatelem. V roce 1894 byla celostátně oslavována jeho padesátiletá spisovatelská činnost.²⁷ Poslední léta prožil v ústraní. Zemřel 5. května 1904 v Budapešti.

2.3 Díla dostupná v češtině (1859 – současnost)

Podle informací ze *Slovníku spisovatelů: Maďarsko* počet Jókaiho děl přesahuje 300. Jeho tvorba je žánrově i tematicky rozmanitá. Mezi jeho vzory patřili například Victor Hugo, Alexandre Dumas nebo Jules Verne. Postupně si vytvářel svůj osobitý styl a vrcholem jeho tvorby bylo období od 50. do 70. let.

V některých svých dílech zachycoval důležité momenty z dějin maďarského národa. Proslavily se zvláště romány týkající se zásadních událostí 19. století, pro tehdejší čtenáře relativně čerstvá minulost. Tyto události zasahují do osudů hlavních postav a zásadně ovlivňují jejich život. Jako konkrétní příklady lze uvést romány *Uherský nabob* nebo *Zoltán Kárpáthy/Syn uherského naboba*²⁸. Jókai se ve svých dílech nezabývá jen minulostí, ale také přítomností a budoucností národa. Ukazuje čtenářům svůj pohled na průmyslový pokrok a zburžoaznění maďarské společnosti, i když často s romantickými iluzemi. Zde jako příklad poslouží romány *Černé démanty* a *Zlatý muž*.²⁹

Simona Kolmanová v již zmíněné knize *Mladý Čech* rozděluje Jókaiho románovou tvorbu do šesti tvůrčích období.

- 1) První období je do revoluce 1848 a z románů sem zařazuje pouze prvotinu *Všední dni* s patrným vlivem francouzského romantického románu.³⁰
- 2) Druhým tvůrčím obdobím jsou 50. léta, kde se do popředí zájmu dostává turecké prostředí (*Zlatý věk Sedmihradska*, *Turecký svět v Uhrách*) a uherské prostředí doby reformní (*Uherský nabob*, *Starí dobří soudcové*).³¹
- 3) Třetím obdobím je první polovina 60. let a díla pojednávající o revolučních událostech (*Nový statkář*) a době reformní (*Až zestárneme*).³²

²⁷ RÁKOS, Petr. *Slovník spisovatelů: Maďarsko*. Praha: Odeon, 1971. s. 155.

²⁸ Název románu *Zoltán Kárpáthy* je v nejnovějším vydání překládán jako *Syn uherského naboba* viz. kapitola Období 1870–1950

²⁹ RÁKOS, Petr. *Slovník spisovatelů: Maďarsko*. Praha: Odeon, 1971. s. 155–156.

³⁰ KOLMANOVÁ, Simona. *Mladý Čech: maďarský romanopisec Mór Jókai ve světle českých překladů se zaměřením na žánrovou problematiku jeho tvorby*. Praha: Karolinum, 2009. s. 84.

³¹ Tamtéž. s. 84.

³² Tamtéž. s. 84.

- 4) Čtvrté období zahrnuje konec 60. let a první polovinu let sedmdesátých, do tohoto období patří společenské, politické a utopistické romány, ve kterých se výrazněji projevují realistické prvky (*Černé dýmanty, Román budoucího století*).³³
- 5) Druhá polovina 70. let je dle Kolmanové pátým tvůrčím obdobím, kdy se Jókai věnoval historickým tématům (*Rab Ráby, Bílá paní levočská*).³⁴
- 6) Šestým obdobím je Jókaiho tvorba od 80. let do jeho smrti v roce 1904. V tomto období převažují témata z autorovy současnosti (*Bohatí chudáci*) a prózy s autobiografickými prvky (*Starý člověk není stařec*).³⁵

Uvádím zde toto rozdělení pro lepší přehlednost a základní orientaci v Jókaiho díle. Další podrobnosti o jednotlivých prózách lze nalézt ve zmíněné publikaci a není zapotřebí uvádět je zde.

Mór Jókai byl maďarský spisovatel 2. poloviny 19. století, takže žil v době, kdy Čechy a Uhry byly součástí jedné říše, a to Habsburské monarchie, která se po Rakousko-uherském vyrovnání v roce 1867 změnila v Rakousko-Uhersko. Oba národy do určité míry spojovala příslušnost k jedné říši, a tedy i část historie a společná touha po rovnosti a občanských právech, a tak není divu, že si Jókaiho knihy našly cestu k českým čtenářům.

„V tomto období, kdy u nás nabýval politický život velké důležitosti a kdy také literární činnost začala být posuzována podle svých politických cílů a podle své společenské funkce, byla i maďarská literatura oceňována pro své aktuální zaměření a úzké sepětí s politickým bojem maďarského národa.“³⁶ Richard Pražák ve studii Jan Neruda a maďarská literatura věnuje pozornost také důvodům, proč byla maďarská literatura v českých zemích tolik populární. Poukazuje na snahu obou sousedních národů o získání politické a kulturní nezávislosti a osvobození se z područí Habsburské monarchie.³⁷

Na závěr této kapitoly si dovoluji poznamenat, že náš hypotetický český čtenář by většinu výše zmíněných informací dostal pouze v případě, že by se aktivně zajímal o autora a jeho dílo, a ne jen pasivně přijímal to, co sdělují (nebo naopak nesdělují) texty nakladatelů konkrétního knižního vydání.

³³ KOLMANOVÁ, Simona. *Mladý Čech: maďarský romanopisec Mór Jókai ve světle českých překladů se zaměřením na žánrovou problematiku jeho tvorby*. Praha: Karolinum, 2009. s. 85.

³⁴ Tamtéž. s. 85.

³⁵ Tamtéž. s. 85.

³⁶ PRAŽÁK, Richard. Jan Neruda a maďarská literatura. In: *Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. D, Řada literárněvědná*. Brno: Filozofická fakulta Masarykovy univerzity, 1958. 7, č. D5. s. 97.

³⁷ Tamtéž. s. 99.

Vzhledem k tomu, že já v tomto případě nejsem běžným čtenářem, ale naopak se informace snažím velmi aktivně vyhledávat, jsou pro mě odborné texty, jako je například právě monografie od Kolmanové, důležitým zdrojem.

3 Překlady a recepce v jednotlivých etapách

Od základních informací o Jókaiho životě a velmi stručného přehledu jeho tvorby se v následujících kapitolách přesuneme k tomu podstatnému pro tuto práci, a tím jsou samozřejmě překlady do češtiny.

První české překlady Jókaiho děl se objevují v 70. letech 19. století. Vzhledem k zaměření této práce si zde vymezíme dvě období. První období od roku 1870 do roku 1950, a druhé od roku 1950 do současnosti.

Do popředí zájmu se v této práci dostává zejména druhé ze zmíněných období, ale za zmínku stojí i období první. V tomto prvním období vyšla v češtině většina Jókaiho děl a některá byla natolik populární, že byla vydána hned několikrát. Z tohoto období je známo přes sto třicet překladů, většinou to jsou novely a povídky, romány vycházely nedřívě v časopisech jako četba na pokračování, knižně pak bylo vydáno více než čtyřicet děl.³⁸

3.1 Období 1870–1950

Jak už bylo zmíněno, většina Jókaiho děl přeložených do češtiny vyšla právě v tomto období a mnoho z nich se dočkalo opětovného vydání.

Na tomto místě opět zmíním Simonu Kolmanovou a její knihu *Mladý Čech*, a to z toho důvodu, že autorka vytvořila přehlednou tabulku českých překladů, která usnadňuje orientaci v jednotlivých vydáních. Tabulka obsahuje název a rok vydání originálu, český název, překladatele a rok jednotlivých vydání.³⁹ Podle této tabulky vyšlo mezi lety 1870 a 1950 více než 40 děl.

Mezi velmi oblíbená díla patřil patrně román *Komedianti života*, neboť se dočkal hned čtyř vydání (v letech 1878, 1882, 1901 a 1925, překlad František Brábek). Dalším příkladem je *Bezejmenný zámek* se třemi vydáními (v letech 1892/1893, 1924 a 1927, překlad G. N. Mayerhoffer), nebo román *Zlatý muž*, který se do roku 1950 dočkal čtyř vydání (v letech 1876, 1882, 1903 a 1927, překlad František Brábek).

Některá díla se dočkala svého vydání poměrně rychle, například již zmíněné romány *Zlatý muž* a *Komedianti života*. *Zlatý muž* vyšel v originále v roce 1872 a první české knižní vydání je z roku 1876. Na knižní vydání románu *Komedianti života* čeští čtenáři čekali ještě o něco kratší

³⁸ KOLMANOVÁ, Simona. *Mladý Čech: maďarský romanopisec Mór Jókai ve světle českých překladů se zaměřením na žánrovou problematiku jeho tvorby*. Praha: Karolinum, 2009. s. 10.

³⁹ Tamtéž. s. 86–91.

dobu, originál je z roku 1875 a české vydání z roku 1878. Výjimečným případem je kniha *Bohatí chudáci*, která v češtině vyšla v roce 1890, tedy ve stejném roce jako originál.⁴⁰

Ačkoli se může zdát, že tři nebo čtyři roky nejsou zase tak krátká doba, je třeba uvést také příklady románů, které si musely počkat i několik desetiletí. Například jeden z nejznámějších Jókaiho románů *Uherský nabob* vychází knižně až v roce 1913, tedy o šest desetiletí později než originál. Podobně je na tom také volné pokračování *Zoltán Kárpáthy* (originál 1854, české vydání 1913).

V tomto období může být problémem pro orientaci v Jókaiho dílech už samotný překlad. Dochází totiž k situaci, kdy jedno dílo vychází pod různými názvy. Na první pohled to tedy vypadá, že zde máme dvě různé knihy, ale přitom se liší pouze překlad názvu. To může být pro běžné čtenáře poněkud matoucí. Jako příklad lze uvést román *Jednou a navěky* vydaný v roce 1884 bez uvedeného překladatele, který podruhé vyšel pod názvem *Jeden jest Bůh* v roce 1926 v překladu G. N. Mayerhofferera. Dalším příkladem je již zmiňovaný *Zoltán Kárpáthy*, který pod tímto názvem vyšel dvakrát (v letech 1913 a 1926, překladatelem byl opět G. N. Mayerhoffer), ale v roce 1977 v novém překladu od Anny Valentové je kniha nazvána jako *Syn uherského naboba*.

Na popularitě Jókaiho díla v Čechách mají svůj podíl právě překladatelé.

3.1.1 První překladatelé

Mezi první a zároveň nejvýznamnější překladatele Jókaiho děl patří Gustav Narcis Mayerhoffer a František Brábek.

Gustav Narcis Mayerhoffer (1865–1941) byl propagátorem maďarské literatury v Čechách a velmi plodný překladatel. Kromě toho se věnoval také publicistice, psaní drobných próz a povídek pro děti.⁴¹ V rámci své překladatelské činnosti přeložil třicet Jókaiho děl a přispěl tím k rozšíření maďarské literatury mezi českými čtenáři.

František Brábek (1848–1926) byl překladatel z maďarštiny, jazykovědec a publicista. Dětství prožil v Maďarsku, po návratu do Čech studoval v Praze. Byl jedním z redaktorů Riegrova Slovníku naučného a znalcem maďarštiny a maďarské kultury. Hlavní význam Brábkovy činnosti je v překladech z maďarštiny, práce na maďarských slovnících a gramatice. Překládal

⁴⁰ KOLMANOVÁ, Simona. *Mladý Čech: maďarský romanopisec Mór Jókai ve světle českých překladů se zaměřením na žánrovou problematiku jeho tvorby*. Praha: Karolinum, 2009. s. 86–91.

⁴¹ OPELÍK, Jiří, ed. a kol. *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce. 3, M-Ř. Svazek I, M-O*. Praha: Academia, 2000. s. 184.

prózu, poezii i dramata. Překládal především soudobou maďarskou literaturu včetně próz Móra Jókaiho. Napsal také několik drobných próz a článků s maďarskou tematikou.⁴²

Brábek i Mayerhoffer se ve svých překladech snažili o to, aby byly texty plynulé a čtivé, ale aby současně co nejlépe zachovávali autorův osobitý styl a byly, pokud možno, co nejpřesnější. To se o některých z dalších překladatelů tohoto období tvrdit rozhodně nedá. Těmto nepřesným neboli upraveným překladům věnovala jednu kapitolu i Simona Kolmanová v již výše zmíněné knize *Mladý Čech*.

Zajímavostí, která stojí za zmínku, je fakt, že překladům maďarské literatury se věnoval také autor májovské generace Jan Neruda. Richard Pražák ve své studii *Jan Neruda a maďarská literatura* věnuje pozornost Nerudově překladatelské a editorské činnosti.

V popředí zájmu je u Nerudy především poezie Sándora Petőfiho, zná však i další maďarské autory včetně Jókaiho. Ve studii se na konkrétních příkladech textů dozvídáme, že Neruda překládal maďarské autory zřejmě přes němčinu.⁴³ Coby editor se v roce 1859 podílel na uveřejnění českého překladu Jókaiho novely *Quadrille*. Tato novela vyšla v originále v roce 1850 v Pešti v období, kdy Jókai používá krycí jméno Sajó. Novela je o romáнку mezi německou dcerkou z místní honorace a maďarským důstojníkem a odehrává se v době revoluce. Zajímavostí je, že překladatel udělal z hrdinky Maďarku a voják je v jeho podání z Ruska. Jedním ze závěrů je, že tato úprava svědčí o tom, že v roce 1859 u nás ještě nebylo bezpečné psát kladně o boji Maďarů proti Vídni, druhým to, že zde hrají významnou roli národnostní sympatie a antipatie z revolučního roku 1848–1849.⁴⁴

Janu Nerudovi se však dle slov Richarda Pražáka zdá tento nacionalistický moment podružný a pro svůj překlad z Jókaiho si volí text s názvem *Básník maďarský*. Jókai během svého života vyprodukoval velké množství textů, ne všemi se ale v této práci budeme zabývat. *Básník maďarský* je asi dvacetistránkový životopis Sándora Petőfiho, v němž Jókai zmiňuje své osobní vzpomínky na básníka i průřez jeho tvorbou.⁴⁵

Na tomto místě by mnozí pozorní čtenáři jistě mohli namítnout, že nejde o zajímavost, ale o důležitý fakt, což je bezesporu pravda. Na druhou stranu se ale v této kapitole zabývám

⁴² FORST, Vladimír, ed. a kol. *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce. I, A-G*. Praha: Academia, 1985. s. 288.

⁴³ PRAŽÁK, Richard. Jan Neruda a maďarská literatura. In: *Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. D, Řada literárněvědná*. Brno: Filozofická fakulta Masarykovy univerzity, 1958. 7, č. D5. s. 91–92.

⁴⁴ Tamtéž. s. 98.

⁴⁵ Tamtéž. s. 98.

knižními vydáními a podle dostupných zdrojů není Neruda autorem českého překladu žádného z vydaných děl. Následující kapitoly se budou zabývat mimo jiné také ohlasy, recenzemi, doslovy a články v tisku, ale žádný ze zkoumaných textů není, co se autorství týče, připisován Nerudovi. Tudíž je to z mého pohledu zajímavá informace, která ale odbočuje od hlavního tématu práce. A nyní už se přesuneme zpět k cestě Móra Jókaiho k českým čtenářům.

3.1.2 Významní doboví nakladatelé a dobové historické souvislosti

Pokud se má kniha dostat ke čtenáři, je kromě překladu potřeba, aby ji také někdo vydal. Nakladatelé zde tedy hrají poměrně důležitou roli.

Zásadní, co se počtu vydaných Jókaiho děl týče, bylo především pražské nakladatelství a knihkupectví Fr. Borový. Nakladatelství fungovalo od roku 1877 do roku 1949, několikrát změnilo sídlo i majitele a potýkalo se s různými problémy. Přestože se nakladatelství soustředilo především na soudobou českou prózu a poezii, vydávalo také zahraniční autory, včetně sebraných spisů Móra Jókaiho.⁴⁶

Nakladatelství Fr. Borový vydalo kolem třiceti Jókaiho děl a přispělo tím k oblíbenosti tohoto maďarského spisovatele mezi českými čtenáři.

Další nakladatelé už nevydávali Jókaiho v takovém počtu jako Fr. Borový. Několik titulů vydalo nakladatelství J. Otto, které bylo v činnosti od roku 1871 do roku 1949. Toto pražské nakladatelství se snažilo o univerzální nakladatelský profil, který by zahrnoval jak výběr české i světové beletrie, tak i literaturu naučně vzdělávací.⁴⁷

3.1.3 Shrnutí

Jak už bylo několikrát zmíněno, období do roku 1950 bylo na knižní vydání velmi bohaté. Od prvních vydání v 70. letech 19. století postupně stoupala popularita Jókaiho románů až k pomyslnému vrcholu ve 20. letech 20. století. Z celkového počtu titulů vydaných do roku 1950 se naprostá většina z nich dočkala mezi lety 1920 a 1929 alespoň jednoho vydání. Pouze tři romány se v těchto letech nesetkaly se zájmem ze strany nakladatelů.⁴⁸

⁴⁶ FORST, Vladimír, ed. a kol. *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce. 1, A-G*. Praha: Academia, 1985. s. 275–277.

⁴⁷ OPELÍK, Jiří, ed. a kol. *Lexikon české literatury osobnosti, díla, instituce. 3/I, M-O*. Vyd. 1. Praha: Academia, 2000. s. 715–716.

⁴⁸ KOLMANOVÁ, Simona. *Mladý Čech: maďarský romanopisec Mór Jókai ve světle českých překladů se zaměřením na žánrovou problematiku jeho tvorby*. Praha: Karolinum, 2009. s. 86–91.

Po této úspěšné dekádě však dochází k rapidnímu snížení počtu vydaných knih. Poslední knihou vydanou v období do roku 1950 je *Bílá paní levočská*, konkrétně vydání z roku 1938. Následně nastává pauza, která trvá až do padesátých let, kdy se Jókaiho tvorba opět setkává se zájmem nakladatelů, ale už jen v omezené míře.

Jókaiho dílo vydané v češtině v této práci rozdělují do dvou období a jako hranice mezi nimi je určen rok 1950. Tento rok jsem zvolila nejen kvůli již zmíněné pauze mezi vydáními, ale především proto, že tituly, jejichž vydávání začalo v padesátých letech, jsou charakteristické jedním společným rysem – všechny jsou v novém překladu. Dále si dovoluji ještě připomenout, že tato práce se má zabývat především ohlasy na Jókaiho dílo v českém prostředí a vzhledem k dostupnosti zdrojů, reakcí a ohlasů jsem si zvolila druhé období jako stěžejní pro mou práci. Z těchto důvodů jsou poslední vydání zařazena do samostatné kapitoly a bude jim věnována větší pozornost.

Než přejdeme k další kapitole, ráda bych se ještě krátce vrátila k období prvních překladů. Jak už bylo naznačeno výše, některé překlady z 80. a 90. let 19. století, jejichž autor není znám, se vyznačují nepřesností, a dokonce i úpravami a zásahy do děje. Romány *Divotvorný hráč*, *Bohatí chudáci* a *V tajemné zemi zlata* byly překladatelem upraveny pravděpodobně z důvodu, aby lépe vyhovovaly českému čtenáři. Autor překladu zde neváhá dokonce některé části připsat a změnit tak vyznění románů.⁴⁹

Tyto nepřesné a upravené překlady jsou naštěstí spíše výjimkou a překladu Jókaiho tvorby se ujímají nejvýznamnější překladatelé tohoto období – Gustav Narcis Mayerhoffer a František Brábek. Spolu s těmito osobnostmi byli výše zmíněni i nakladatelé, kteří přispěli k rozšíření Jókaiho próz mezi české čtenáře.

Tolik k prvnímu období a nyní se přesuneme do období po roce 1950.

3.2 Období 1950–současnost

Jak už bylo zmíněno v předchozí kapitole, v tomto období vyšlo podstatně méně titulů než před rokem 1950. Českému čtenáři se zde prezentuje Jókaiho tvorba zúžená maďarskou literární historií na několik uznávaných titulů.⁵⁰ Konkrétně se jedná o devět knih, z nichž dvě se dočkaly

⁴⁹ KOLMANOVÁ, Simona. *Mladý Čech: maďarský romanopisec Mór Jókai ve světle českých překladů se zaměřením na žánrovou problematiku jeho tvorby*. Praha: Karolinum, 2009. s. 92.

⁵⁰ Tamtéž. s. 10.

také druhého vydání. Postupně vycházely od roku 1954 do roku 1980. Pro nová vydání byl samozřejmě potřeba nový překlad.

Jókaiho textům se v tomto období věnovali tři překladatelé – Ladislav Hradský, Anna Valentová a Jan Lichtenstein. Jednotlivé tituly vycházely v různých nakladatelstvích, ale výrazně převažuje Odeon.

Zajímavostí je, že zájem o Jókaiho dílo zcela nezmizel s poslední vydanou knihou v roce 1980. Podle informací z databáze Národní knihovny román *Uherský nabob* v roce 2014 vydala Knihovna a tiskárna pro nevidomé Karla Emanuela Macana jako audionahrávku. Dle mého názoru to dokazuje, že Jókai sice už není ani zdaleka tak populární, jako býval v předchozím období, ale rozhodně ještě není zapomenut.

3.2.1 Překladatelé

Jestliže jsou v předchozí kapitole zmíněni první Jókaiho překladatelé, je zcela logické abychom si nyní v krátkosti představili také zatím poslední Jókaiho překladatele.

Jako první zmíníme jedinou ženu mezi překladateli Jókaiho. Anna Valentová (1941–2022) studovala češtinu a maďarštinu na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy, podílela se na redakci prvního vydání Maďarsko-českého slovníku, vyučovala maďarskou literaturu 20. století na Univerzitě Karlově a vedla překladatelské semináře. Nás zajímá především její překladatelská činnost, které se věnovala opravdu svědomitě, protože v češtině v jejím překladu vyšlo skoro 50 maďarských děl a okrajově se věnovala také překládání z angličtiny. Anna Valentová je jednou z nejznámějších a nejuznávanějších propagátorek maďarské literatury v České republice. Během své překladatelské kariéry překládala díla klasiků maďarské literatury, ale i mnoho knih současných maďarských spisovatelů. Zaměřovala se především na prózu. Za svou činnost získala i několik ocenění. V roce 2010 udělil maďarský prezident László Sólyom Anně Valentové Zlatý kříž Maďarské republiky za překladatelskou činnost, propagaci a šíření maďarské kultury, jazyka a literatury v České republice a za zásluhy o rozvoj česko-maďarských kulturních vztahů.⁵¹

Dalším překladatelem Jókaiho próz je Ladislav Hradský (1911–1987). Podle informací z databáze Obce překladatelů to byl nejen překladatel, ale také teoretik překladu, editor, lexikograf a hungarista. Tento původem Maďar je opět velice významnou osobností, která ve

⁵¹ Lisztův institut. *Maďarské kulturní centrum Praha*. [online]. [citováno 20. 03. 2023]. Dostupné z: <https://culture.hu/cz/praha/clanky/zemrela-prekladatelka-anna-valentova>

značné míře přispěla k rozšíření maďarské literatury mezi českými čtenáři. Studoval v Praze a ve Francii, a i když ovládal více jazyků, překládal téměř výhradně z maďarštiny, a to jak prózu, tak i poezii. Byl jedním z hlavních propagátorů maďarské literatury v Čechách po druhé světové válce a dá se říct, že péči o maďarsko-české kulturní a literární styky zasvětil celý svůj život. Ve své překladatelské praxi zastával teorii, že překladatelství není jen překlad slov originálu, ale především překlad myšlenek. Svými překlady zpřístupnil českým čtenářům významné autory a díla 19. století, maďarské autory své současnosti a knihy pro děti.⁵²

Posledním překladatelem, o kterém se zmíníme, je Jan Lichtenstein. V tomto případě není databáze Obce překladatelů, co se informací týče, příliš sdílná. Jan Lichtenstein se narodil v roce 1920 v Trnavě na Slovensku. Studoval v Praze na Univerzitě Karlově. Svou překladatelskou dráhu začal v roce 1946. Z maďarštiny překládal hlavně divadelní hry, v menší míře prózu. Překládal také z češtiny do maďarštiny nebo i z němčiny do češtiny.⁵³

Databáze Obce překladatelů, ze které jsem čerpala většinu informací pro tuto kapitolu, u každého překladatele, kterého eviduje, samozřejmě uvádí seznam překladů rozdělený podle jazyka originálu. U všech výše zmíněných osobností by tedy bylo možné uvést konkrétní díla, která přeložili. Rozhodla jsem se však příklady maďarských autorů a jejich děl neuvádět, aby se tato kapitola nezměnila v seznam maďarských jmen a k nim přiřazených knih, kterým v této práci nebude věnována žádná další pozornost.

To jsou tedy základní informace o Jókaiho překladatelích druhé poloviny 20. století. Na závěr bych ještě poznamenala, že Anna Valentová a Ladislav Hradský jsou zmiňováni jako velcí propagátoři maďarské literatury u nás, kteří se zabývali překládáním autorů zařazovaných mezi maďarské klasiky. Fakt, že mezi tyto autory patří také Mór Jókai, lze dle mého názoru brát jako další potvrzení důležitosti jeho postavení v českém kánonu maďarské literatury 19. století.

3.2.2 Nakladatelství

Po překladatelích samozřejmě nesmíme zapomenout zmínit také nakladatele. Po roce 1950 vydávalo Jókaiho knihy celkem pět nakladatelství. Je nutné zmínit, že toto období je výrazně ovlivněno politickou situací. Po únoru 1948 velice rychle získává moc nad veškerou oficiálně

⁵² *Obec překladatelů*. [online databáze]. [citováno 20. 03. 2023]. Dostupné z: <http://databaze.obecprekladatelu.cz/databaze/H/HradskyLadislav.htm>

⁵³ *Obec překladatelů*. [online databáze]. [citováno 20. 03. 2023]. Dostupné z: <http://databaze.obecprekladatelu.cz/databaze/L/LichtensteinJan.htm>

vydanou literaturou stát v čele s KSČ. Dochází k postupné likvidaci soukromého sektoru a zavádí se centrální plánování.⁵⁴

Tři ze zmíněných pěti nakladatelství, vydala pouze jediný Jókaiho titul. Jedním z nich je Lidové nakladatelství, které bylo v provozu od roku 1948 do roku 1992 a během své existence vystřídal dva názvy. Nejdříve se nakladatelství jmenovalo Svět sovětů, od roku 1968 je používán název Lidové nakladatelství. Za dobu své existence vydalo přes 2500 titulů. Bylo to nakladatelství Svazu československo-sovětského přátelství, původně zaměřené na propagačně naučnou a publicistickou literaturu o Sovětském svazu, později především na beletrii.⁵⁵

Dalším nakladatelstvím je Naše vojsko. Vzniklo v roce 1945 a existuje dodnes. Šestkrát změnilo název, ale slova „Naše vojsko“ z něj nikdy nezmizela. Nakladatelství se původně zaměřovalo především na vydávání publikací s vojenskou a brannou tematikou, ale postupem času rozšířilo svůj okruh zájmu také o beletrii a populární a naučnou literaturu.⁵⁶

Posledním nakladatelstvím, které vydalo jen jednu Jókaiho knihu, je nakladatelství Svoboda. Bylo založeno v roce 1945 a zaniklo v roce 1998. Stejně jako v předchozích případech i toto nakladatelství několikrát změnilo název. Během své historie neslo název Svoboda dokonce dvakrát. Zaměřovalo se na odbornou, společenskovední a filozofickou literaturu. Částečně vydávalo také beletrii a souborná vydání klasiků marxismu-leninismu. Nakladatelství bylo založeno v květnu v roce 1945 jako účelové zařízení Komunistické strany Československa za účelem vydávání politické a pokrokové literatury.⁵⁷

Nakladatelství Vyšehrad vydalo dvě knihy Móra Jókaiho, s tím, že druhá z nich, román s názvem *Černé dýmanty*, vyšla v roce 1980 a je poslední vydanou knihou u nás. Můžeme tedy říct, že Vyšehrad je doposud posledním nakladatelem, který se věnoval vydávání Jókaiho románů. Nakladatelství Vyšehrad vzniklo v roce 1934 a funguje dodnes. Je zaměřené na

⁵⁴ LHOTECKÁ, Jitka. *Nakladatelská činnost v poválečném Československu, se zaměřením na období po roce 1948*. [online]. Brno, 2009 [citováno 15. 08. 2023]. Diplomová práce, Masarykova univerzita, Filozofická fakulta. Dostupné z: https://is.muni.cz/th/lwyz0/NAKLADATELSTVI_po_r_45.pdf

⁵⁵ *Slovník české literatury po roce 1945* [online]. Praha: Ústav pro českou literaturu. [citováno 23. 03. 2023].

Dostupné z:

<http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=1694&hl=Lidov%C3%A9+nakladatelstv%C3%AD+>

⁵⁶ *Slovník české literatury po roce 1945* [online]. Praha: Ústav pro českou literaturu. [citováno 23. 03. 2023].

Dostupné z: <http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=1885&hl=na%C5%A1e+vojsko+>

⁵⁷ *Slovník české literatury po roce 1945* [online]. Praha: Ústav pro českou literaturu. [citováno 23. 03. 2023].

Dostupné z:

<http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=1743&hl=nakladatelstv%C3%AD+Svoboda+>

vydávání náboženské literatury, české i světové beletrie a také na historické, teologické a filozofické publikace.⁵⁸

Na závěr si představíme nakladatele, který má na kontě nejvíce Jókaiho děl vydaných po roce 1950. Je to nakladatelství Odeon. Založeno bylo v roce 1953 a přes všechny změny a úpravy funguje dodnes. Je to jedno z nejvýznamnějších nakladatelství poválečného období. V průběhu své existence se jeho zaměření trochu měnilo. Ze začátku se soustředilo převážně na českou i světovou klasickou literaturu, poté na soudobou světovou prózu, na publikace z oblasti výtvarného umění, částečně také na literární vědu, esejistiku a v určitém období i na hudbu a hudební vědu.⁵⁹

Původně nakladatelství neslo název Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění (SNKLHU). V roce 1961 byl název změněn na Státní nakladatelství krásné literatury a umění (SNKLU). Z názvu vypadává hudba, protože vydavatelské kompetence pro oblast hudebnin a knih o hudbě přebralo nově založené Státní hudební vydavatelství. V předchozích případech jsem další varianty názvu neuváděla, protože mi vzhledem k oblasti našeho zájmu nepřipadají až tak podstatné. V tomto případě jde o výjimku. Odeon totiž vydával Jókaiho knihy i v období, kdy ještě nesl jiný název, a proto mi přijde opodstatněné variace názvu uvádět. Od svého založení vydalo nakladatelství celkem šest Jókaiho děl.⁶⁰

Teď už tedy víme základní informace o nakladatelstvích, která se věnovala vydávání Jókaiho děl a znovu je tak zpřístupnila českým čtenářům. Každé nakladatelství má své zaměření, svou oblast zájmu a své čtenáře. Odeon se z nich nejvíce zaměřuje na světovou klasickou literaturu, a tak je logické, že vydalo většinu námi zkoumaných děl. Ostatní nakladatelství měla poněkud specifitější zaměření, a tak si z Jókaiho tvorby vybrala to, co se jim hodilo do nakladatelského plánu.

3.2.3 Edice

S tím, jak byl Mór Jókai vnímán, by nám mohlo pomoci také ediční zařazení jeho děl. Knihy vydané v jedné edici mívají určitou grafickou podobu a obsahové zaměření. Podle edice se

⁵⁸ *Slovník české literatury po roce 1945* [online]. Praha: Ústav pro českou literaturu. [citováno 23. 03. 2023]. Dostupné z:

<http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=1810&hl=nakladatelstv%C3%AD+Vy%C5%A1e+hrad+>

⁵⁹ *Slovník české literatury po roce 1945* [online]. Praha: Ústav pro českou literaturu. [citováno 23. 03. 2023]. Dostupné z: <http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=1362&hl=odeon+>

⁶⁰ *Slovník české literatury po roce 1945* [online]. Praha: Ústav pro českou literaturu. [citováno 23. 03. 2023]. Dostupné z: <http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=1362&hl=odeon+>

někdy dá odhadnout třeba žánr nebo kvalita dané knihy. U některých knih se mi ediční zařazení dohledat nepodařilo, takže se tato kapitolka týká pouze části vydaných svazků, ale i tak by tyto poznatky dle mého názoru mohly být užitečné.

Informace o tom, které konkrétní knihy patří do jednotlivých edic, jsou uvedeny v následující kapitole, kde jsou všechny tituly postupně představeny. Rozhodla jsem se udělat to tímto způsobem jednak kvůli přehlednosti, a pak také proto, že samotný název knihy by stejně nestačil, bylo by potřeba daný titul stručně popsat. Což by zapříčinilo zbytečné opakování totožných informací.

Odeon rozděluje Jókaiho knihy do tří edic. Jako první si představíme edici Světová četba, která je charakteristická jednotnou podobou obálky. Edici kapesních publikací Světová četba převzalo SNKLHU v roce 1953 od nakladatelství Svoboda. Edice obsahuje především českou i světovou klasiku, českou a světovou literaturu 1. poloviny 20. století a od šedesátých let také moderní světovou literaturu. Tato edice má tedy skutečně široký záběr a obsahuje stovky svazků, ale z Jókaiho děl se do ní dostala pouze jediná kniha. Zbývající dvě edice jsou Světová knihovna a Klub čtenářů. Edice Světová knihovna byla zaměřena na klasickou literaturu a také obsahuje pouze jednu Jókaiho knihu. Klub čtenářů je rozsáhlá a velmi žánrově rozmanitá edice čítající stovky svazků. Klub čtenářů byl také skutečným klubem, jehož členové si knihy z edice objednávali, a tak knihy Klubu čtenářů mohly dosahovat vysokých nákladů, standardně se počítaly v desítkách tisíc výtisků. Ediční plány však musely zaujmout celou členskou základnu klubu, což dle mého názoru mohlo mít jistý vliv na to, jaká díla byla vybrána k vydání.⁶¹ Každopádně do této edice byly zařazeny hned tři Jókaiho romány.

Edice Omnia od nakladatelství Svoboda je poslední, o které se zmíníme. Omnia neboli „knihovna dobré četby“ vydávala české a světové romány a také dobrodružnou a zábavnou četbu.⁶² Opět sem řadíme jednu knihu.

A s čím nám zjištěné informace o edicích mohou pomoci? Nedožvěděli jsme se sice nic převratného, ale zcela zbytečné to dle mého názoru nebylo. Máme tu ve své podstatě dvě možnosti. Jedna nám potvrzuje, že se Jókai řadí mezi klasiky světové literatury. Což už bylo, a

⁶¹ *Slovník české literatury po roce 1945* [online]. Praha: Ústav pro českou literaturu. [citováno 23. 03. 2023]. Dostupné z: <http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=1362&hl=klub+%C4%8Dten%C3%A1%C5%99%C5%AF+>

⁶² *Slovník české literatury po roce 1945* [online]. Praha: Ústav pro českou literaturu. [citováno 23. 03. 2023]. Dostupné z: <http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=1743&hl=nakladatelstv%C3%AD+Svoboda+>

ještě bude několikrát opakováno. Druhá Jókaiho knihy zařazuje mezi díla oblíbená širokou veřejností a možná také tak trochu mezi autory dobrodružné literatury.

Závěry z této kapitolky by nám mohly trochu pomoci s naším úkolem zjistit, jak je Mór Jókai vnímán v české literární kultuře, ale abychom si mohli tento náš cíl splnit, budeme se nyní muset přesunout dál.

4 Knihy vydané po roce 1950

V této kapitole jsou konkrétně vypsány všechny knihy vydané po roce 1950. Knihy jsou v seznamu seřazeny podle data vydání. U každého titulu jsou základní informace o knize, jméno překladatele, nakladatele a zda je součástí vydání předmluva či doslov.

Uvádím to zde proto, že cílem této práce je zjistit, jak je maďarský spisovatel Mór Jókai představován českému čtenáři a texty nakladatelů jsou pro tento cíl pomyslným odrazovým můstkem a v následujících kapitolách jim bude věnována pozornost. Samozřejmostí je také stručné nastínění obsahu a témat, kterým se autor v konkrétních dílech věnuje.

Informace jsou z databáze Národní knihovny, z anotací jednotlivých knih, z mé vlastní čtenářské zkušenosti a také z opakovaně zmiňované knihy *Mladý Čech*.

4.1 Rab Ráby

První knihou vydanou v tomto období je *Rab Ráby*. Originál je z roku 1879 a český překlad je shodný s původním názvem. Nově jej přeložil Ladislav Hradský a v tomto překladu vyšel román celkem dvakrát.

První vydání tohoto překladu je z roku 1954 a vydalo ho Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění (SNKLHU) v nákladu 10 400 výtisků. Toto vydání obsahuje předmluvu Jókai a jeho Rab Ráby, jejímž autorem je Géza Hegedüs. V roce 1971 knihu vydalo Lidové nakladatelství v nákladu 10 000 výtisků.

Jókai v díle zachycuje josefínskou dobu na pozadí osudů hlavní postavy, kterou je maďarský šlechtic Matyáš Ráby. Hlavní hrdina se snaží prosazovat reformy Josefa II., ale nesetká se s pochopením a musí dokonce čelit pomstě uherské šlechty.⁶³

Ráby skutečně žil a jeho deník sloužil jako cenný pramen k románu, nebo to alespoň tvrdí Jókai. Já nemám žádné důkazy o tom, že Matyáš Ráby skutečně žil, ale současně nemám důkazy o tom, že nežil. Zmiňuji to zde čistě proto, že během čtení románu se může čtenáři zdát, že takový příběh není ve skutečnosti možný, že jde o fikci. Ale autor čtenáři opakovaně připomíná, že ačkoli je to neuvěřitelné, on si to nevymyslel, že je to příběh, který se stal a on ho pouze převypravuje a předává dál. Že všechny ty životní peripetie hlavního hrdiny, čestného muže a bojovníka za spravedlnost, jsou skutečné. Otázka pravdivosti a mé jisté osobní pochybnosti,

⁶³ KOLMANOVÁ, Simona. *Mladý Čech: maďarský romanopisec Mór Jókai ve světle českých překladů se zaměřením na žánrovou problematiku jeho tvorby*. Praha: Karolinum, 2009. s. 73–74.

nemůžou popřít fakt, že to románu dodává určité kouzlo. (Je možné, že v tomto románu Jókai používá jako literární postup tzv. stylizaci díla jako „nalezeného rukopisu“.⁶⁴)

Dílo je psáno v er formě a členěno na jednotlivé kapitoly, u kterých je vždy na začátku velice stručně (jednou větou) uvedeno, co se v dané kapitole děje, co může čtenář očekávat. Další z prostředků, kterými Jókai udržuje své čtenáře v napětí a snaží se je nalákat k dalšímu čtení. V textu je použito mnoho latinských a jiných výrazů, což sice není pro děj rušivé, ale poněkud nekomfortní pro čtenáře neznalé latiny či němčiny, kteří musí (pokud chtějí znát doslovný význam) někdy i několikrát během čtení jedné stránky nahlédnout do vysvětlivek na konci knihy.⁶⁵

4.2 Synové muže kamenného srdce

Další knihou, opět v překladu od Ladislava Hradského, je román *Synové muže kamenného srdce*, který vyšel v roce 1959 a podruhé v roce 1964. Originál *A kőszivű ember fia* je z roku 1869.

V roce 1959 knihu vydalo nakladatelství Naše vojsko v nákladu 13 000 výtisků. Druhé vydání z roku 1964 vyšlo ve Státním nakladatelství krásné literatury a umění (SNKLU) jako součást edice Klub čtenářů, ale tentokrát už v nákladu 64 000 výtisků. První vydání obsahuje doslov od Ladislava Hradského, druhé opatřil závěrečnou poznámkou Bohumil Svozil.

Tento román se opět věnuje historickému období, tentokrát revoluci v letech 1848-1849. Jak bylo zmíněno výše, Jókai se revoluce osobně zúčastnil a věnoval tomuto tématu a velmi důležitému okamžiku maďarských dějin 19. století tento rozsáhlý román. Události té doby a boj o národní svobodu zobrazuje autor na osudech členů rodiny Baradlayů.⁶⁶

Do popředí zájmu se dostávají osudy tří bratrů, jejichž otec na začátku románu umírá. Hlava rodiny Kazimír Baradlay trpí nemocí označovanou jako „kornatění srdeční tepny“ nebo také „kamenění srdce“, ale to, že má kamenné srdce, se dává do spojitosti i s tím, že je to chladný a ctižádostivý člověk, který na smrtelné posteli dá své ženě přesné pokyny, co má dělat po jeho smrti a vyžaduje jejich bezpodmínečné splnění.

Žena s rozhodnutím muže nesouhlasí a rozhodne se udělat pravý opak. Dá svým synům zcela jiné pokyny a roztočí tak kolotoč událostí, který rozhodně nekoresponduje s představami jejího

⁶⁴ HODROVÁ, Daniela. --na okraji chaosu--: poetika literárního díla 20. století. Praha: Torst, 2001, s. 544–570.

⁶⁵ Informace o vydání jsou se týkají knihy: JÓKAI, Mór. *Rab Ráby*. Praha: Lidové nakladatelství, 1971.

⁶⁶ KOLMANOVÁ, Simona. *Mladý Čech: maďarský romanopisec Mór Jókai ve světle českých překladů se zaměřením na žánrovou problematiku jeho tvorby*. Praha: Karolinum, 2009. s. 65–66.

zesnuvšího manžela s „kamenným srdcem“. Odtud tedy název románu *Synové muže kamenného srdce*.

4.3 Žlutá růže

Následuje novela *Žlutá růže* vydaná roku 1969. Překlad znovu od Ladislava Hradského. Vydalo ji nakladatelství Odeon jako součást edice Světová četba a náklad činil 5 000 výtisků. Originál *Sárga rózsa* je z roku 1893.

Vydání obsahuje medailonek autora a předmluvu od Viktorie Hradské. Poprvé vychází v češtině jako samostatná kniha, v roce 1928 vyšla v souboru povídek s názvem *Povídky o růžích a jiné novely* v překladu od G. N. Mayerhoffera.

Novela zachycuje příběh milostného trojúhelníku, krásné mladé ženy a jejích dvou milých. Příběh je zasazený do prostředí maďarské pusty,⁶⁷ což je dle textu na obálce knihy idylické prostředí, které autor zná z dob svých právnických studií, a právě zde se odehrává příběh plný horoucí lásky, mravní síly a vášně.⁶⁸

Text je psaný v er formě, střídají se zde barvitě popisy krajiny i jednotlivých postav s dynamickými dialogy, které posunují děj kupředu. Název díla je podle žluté růže, která roste v dějišti příběhu pouze na jediném místě, protože ji kdysi někdo přivezl z ciziny. A tu růži pěstuje jen jediná dívka, překrásná Klára, která se stává důvodem sporu dvou mladých mužů. Jedním z nich je Sándor Decsi a druhým Ferkó Lacza. Sándor, který nesnáší lži a podvody, byl Klářiným milým, jenže odjel na vojnu, kdežto Ferkó se pomocí lži vojně vyhnul a zakoukal se do Kláry.

Příběh začíná jejich setkáním kdesi na cestě, Ferkó právě odjíždí od Kláry a Sándor jede k ní. On se na ni zlobí, protože si myslí, že mu lže, a ona ho nevědomky otráví kořenem mandragory. Otravu přežije a lže kvůli Kláře vyšetřovatelům, aby jí nezatkli a neodsoudili za travičství. Mezitím skoták Ferkó odjíždí se stádem dobytka do ciziny, cestou se dozvídá různé historky o tom, co se stalo, a zařídí, aby se dobytek splašil a jako smyslů zbavený se dal na úprk zpět domů. Pod záminkou, že dobytek chytí, se i on vrací zpět. Sándor se víceméně náhodou dozvídá o tom, že mu Klára skutečně v něčem lhala, a nakonec i to, že se Ferkó vrátil.

⁶⁷ Maďarská pusta (puszta) je rozsáhlá travnatá step, největší v Evropě, rozkládající se na východě Maďarska ve Velké dunajské nížině.

⁶⁸ JÓKAI, Mór. *Žlutá růže*. Praha: Odeon, 1969.

Vyvrcholením příběhu je souboj mezi oběma muži, z něhož vychází vítězně Sándor, který ale vzápětí odjíždí a v poslední větě se dozvídáme, že ho Klára snad už nikdy nespátřila.

Tento dramatický příběh lásky je zasazen do čarokrásné, tajuplné, ale i drsné krajiny. Popisné pasáže působí poeticky a čtenář sdílí údiv nad přírodou spolu s postavami cizinců, kteří také nic takového v životě neviděli.

Mór Jókai je představitelem maďarského romantismu a právě tato novela dle mého názoru nese zcela typické znaky romantismu.

4.4 Levočská Bílá paní

V roce 1970 znovu vyšla velmi populární *Levočská Bílá paní*, která před rokem 1950 vycházela opakovaně (pod názvem *Bílá paní levočská* a *Bílá paní*). O překlad se i v tomto případě postaral Ladislav Hradský. Nakladatelem je opět Odeon s nákladem ve výši 13 000 výtisků. Kniha je řazena do edice nazvané Světová knihovna. Originál *A löcsei fehér asszony* je z roku 1884.

Děj tohoto historického románu se odehrává na Slovensku v 18. století. Anotace knihy hlásá, že hlavní postavou je krásná Juliana, která o silvestrovské noci v roce 1710 zradila obléhané město a vydala ho císařskému vojsku. Byla za svůj čin obviněna z vlastizrady a skončila na popravišti.⁶⁹

Jak už bylo řečeno, děj se odehrává na Slovensku, a dle mého názoru je příběh právě svým dějištěm pro českého čtenáře více atraktivní, a to obzvláště když vezmeme v úvahu fakt, že toto vydání je z roku 1970, tedy z doby, kdy bylo ještě Česko a Slovensko součástí společného státu.

Hlavní hrdinka Juliana Korponayová je žena, která je schopná podniknout cokoli, aby dosáhla svého cíle. Pro zajištění budoucnosti svého jediného syna je schopná obětovat nejen své manželství, ale i město, ve kterém žije. Pomocí své krásy, intrik a lstí využívá muže, aby nevědomky napomáhali jejím plánům. Nakonec dokonce neváhá vpustit do obléhaného města Levoče nepřátelské vojáky.

Když se však mocenská situace v zemi změní a ona rázem přijde o všechno, o co tak usilovně bojovala, ztrácí naději na úspěch. Nakonec se spojí s maďarskými povstalci, s těmi, které už jednou zradila, ale podruhé to již neudělá a skončí kvůli tomu na popravišti.

Anotace této knihy je poněkud zavádějící, protože naznačuje, že byla Juliana popravena za to, že zradila město a vydala ho nepřátelům. Ve skutečnosti měla být za tento čin odměněna,

⁶⁹ JÓKAI, Mór. *Levočská bílá paní*. Praha: Odeon, 1970.

protože město patřilo povstalcům. Popravena byla až později, za to, že nevyzradila jména povstalců, kteří chystali nové nepokoje. Řekla bych, že toto je krásný příklad toho, že anotace nejsou vždy úplně přesné, a mohou čtenáře uvést v omyl a on pak čeká od knihy něco jiného, než ve finále dostane.

4.5 Dvojí život

Dvojí život: Zlatý člověk je román, který vypráví o muži, který našel pohádkový poklad a vedl dvojí život. Román vyšel v roce 1973 a při příležitosti tohoto vydání jej nově přeložil opět Ladislav Hradský, ale tentokrát pod jménem Jiří Kabíček.⁷⁰ (Důvodem, proč kniha vychází s jiným jménem překladatele, je tehdejší politická situace, kdy existovali seznamy politicky zavržených, kteří svou práci nesměli podepsat. Řešením tohoto problému mohl být tzv. „pokrývač“ tj. někdo, kdo nebyl na černé listině a mohl tak být označen za autora dané práce.⁷¹) Kniha vyšla v nakladatelství Svoboda v nákladu 34 750 výtisků. Nakladatelství knihu zařadilo do své edice Omnia. Originál *Az arany ember* je z roku 1872.

Podle anotace je to jeden z nejpoblárnějších Jókaiho románů a v češtině vyšel už dříve, ale pod názvem *Zlatý muž*. Hlavní hrdina Mihál Timár je zdánlivě šťastný. Získá velké bohatství, kterého se ale nedokáže vzdát, proto vede dvojí život a v každé své podobě miluje jinou ženu. V románu je zásadní otázka bohatství a štěstí.⁷²

Hlavní hrdina poklad, díky kterému získá moc a postavení, vyloženě neukradne, jen využije příležitosti a nepředá ho právoplatnému majiteli. Nezáká ho ale tak úplně poctivě a stín této viny ho pronásleduje. Jeho bohatství a úspěch mu to neustále připomínají. A právě ten moment, kdy se Mihál Timár rozhoduje, jak naloží s pokladem, je dle mého názoru zajímavý.

Jókai v některých řekněme zlomových okamžicích v životě postavy, v momentech nerozhodnosti, kdy hrdina stojí na pomyslném rozcestí, nechává hrdinu i čtenáře vyslechnout dialog mezi „zlým“ a „dobrým“ hlasem. Myšlenky a úvahy, které postavě probíhají hlavou, za ni jakoby vysloví někdo jiný, jako by přicházely zvenku. Domnívám se, že momenty nerozhodnosti často naznačují hrdinovo váhání v podobě vnitřních monologů, které děj zpomalí. Dialogy mi připadají dynamičtější a Jókai je umí dobře využít.

⁷⁰ *Obec překladatelů*. [online databáze]. [citováno 15. 03. 2023]. Dostupné z: <http://databaze.obecprekladatelu.cz/databaze/H/HradskyLadislav.htm>

⁷¹ RACHŮNKOVÁ, Zdeňka. *Zamlčování překladatelé: Bibliografie 1948–1989*. Praha: Ivo Železný, 1992. s. 5.

⁷² KOLMANOVÁ, Simona. *Mladý Čech: maďarský romanopisec Mór Jókai ve světle českých překladů se zaměřením na žánrovou problematiku jeho tvorby*. Praha: Karolinum, 2009. s. 70.

Oním zrádným hlasem pokušitele, který Timárovi našeptává, aby se neohlížel na ostatní a sobecky si vzal, co mu nepatří, v tomto případě promlouvá krvavý srpek měsíce na nebi, jediný svědek hrdinova zápasu se svědomím. A právě svědomí je, dle mého názoru, tím druhým hlasem, vycházejícím odněkud z hrdinova nitra, který Timára varuje a přesvědčuje o nesprávnosti jeho jednání.

Jak naznačuje už anotace knihy, Timár poslechne onen lstivý hlas a jmění, které mu právem nepatří, si nechá. Navzdory tomuto špatnému rozhodnutí se hrdina nakonec dočká svého šťastného konce, ke kterému nepotřebuje peníze ani postavení, ale bude si na něj muset počkat.

4.6 Uherský nabob

V roce 1974 vychází další ze čtenářsky oblíbených románů, a to *Uherský nabob*. Nový překlad tentokrát zajistila Anna Valentová, a to včetně doslovu. Kniha vyšla v Odeonu v edici Klub čtenářů a náklad činil 27 000 výtisků. Originál *Egy magyar nábob* je z roku 1853-54.

Román zachycuje život v Uhrách v první polovině 19. století. Vystupuje zde pestrá spleť postav prožívajících různá dobrodružství. Příběh zavede čtenáře také do Paříže a Bratislavy. V popředí jsou zachyceny příběhy členů rodiny Kárpáthyových.⁷³

V tomto románu Jókai opět předvádí svůj vypravěčský um. Představuje čtenářům pestrou škálu postav, zavede je na různá místa i mimo Uhry a neodpustí si vtipné situace, které pobaví čtenáře, avšak postavy už z nich tak nadšené být nemusí. Je to příběh plný epizodních příběhů, životních peripetií hlavních postav a samozřejmě zvrátů a překvapivých okolností, kterými Jókai udržuje své čtenáře v napětí.

Vypravěč popisuje třeba cestu samolibého marnotratníka, který přijíždí z Francie do Uher pro dědictví po svém strýci, které nutně potřebuje. Po svém příjezdu však zjišťuje, že se jeho drahý strýček ještě jaksi neodporoučel ze světa živých. *Uherským nabobem* je v této knize János Kárpáthy, onen tvrdohlavý strýc odmítající zemřít. Hlavními hrdiny jsou tedy strýc a synovec, příběh je protkaný jejich intrikami a vzájemným nepřátelstvím. Pomyslným vítězem tohoto souboje se stává strýc, jemuž se narodí syn, který se stává jeho dědicem a také hlavním hrdinou následujícího románu.

⁷³ JÓKAI, Mór. *Uherský nabob*. Praha: Odeon, 1974.

4.7 Syn uherského naboba

O tři roky později, tj. v roce 1977 vychází volné pokračování románu *Uherský nabob*, nově pod názvem *Syn uherského naboba*. Jak už bylo zmíněno výše, dříve byla kniha vydávána pod názvem *Zoltán Kárpáthy*.

Překladatelkou je opět Anna Valentová, nakladatelem Odeon a edice Klub čtenářů. Kniha vyšla v nákladu 35 000 výtisků. Vydání obsahuje historickou poznámku a slovníček latinských a francouzských výrazů. Originál *Kárpáthy Zoltán* je z roku 1854.

Román je volným pokračováním *Uherského naboba* a popisuje osudy dalšího potomka kárpáthyovského rodu v předrevoluční době. Zoltán Kárpáthy po smrti svých rodičů vyrůstá v rodině jejich blízkých přátel. Záporná postava sem přechází z předchozího románu, nehodlá se vzdát dědictví, o kterém je přesvědčen, že mu náleží, a tak ztrpčuje život svému mladému příbuznému. Hlavní hrdina je však odvážný mladík s dobrým srdcem, a po všech překážkách a nástrahách se dočká svého šťastného konce.

I když je *Syn uherského naboba* označován pouze jako volné pokračování *Uherského naboba*, souvislost mezi romány je naprosto jasná, já osobně bych to považovala za jeden příběh, rozdělený na dva díly. Mému názoru nahrává i v novém překladu pozměněný název druhé knihy, poukazující na jasnou návaznost mezi romány.

4.8 Poslední dny janičárů

Román *Poslední dny janičárů*, který vyšel v roce 1975, je výjimkou, protože vyšel vůbec poprvé. Je to jediná kniha, která nevyšla v předchozím období, tj. před rokem 1950.

Překladačem je Jan Lichtenstein. Kniha vyšla v nakladatelství Vyšehrad v nákladu 20 000 výtisků. Originál *A janicsárok végnapjai* je z roku 1854. Vydání obsahuje doslov, jehož autorem je Richard Pražák.

Čtenář se z anotace dozvídá, že román čerpá námět z novodobých dějin osmanské říše počátku 19. století. Líčí prostředí sultánova dvora a také konec dříve slavných janičárů, elitního vojska turecké armády. Jókai zde vykresluje reálie tureckého světa, který nikdy neviděl.⁷⁴

Tato kniha je řekněme krásný ukázkový příklad, jak Jókai ve svých dílech pracuje s osudem, věštbami a předurčením. Na začátku románu se čtenář dozvídá o existenci jeskyně, v níž sídlí džin, který umí věštit budoucnost. Přijíždí za ním bohatý, mocný, avšak krutý muž, který už

⁷⁴ JÓKAI, Mór. *Poslední dny janičárů*. Praha: Vyšehrad, 1975.

není z nejmladších, a tak se zajímá o svůj další osud. Džin mu předpoví, že bude zrazen svými nejbližšími a zemře. Muž se snaží věštbu překazit, ale vše, co udělá, se nakonec obrátí proti němu. Ať se snaží sebevíc, nemůže porazit osud, který je už předem dán.

Celá záležitost s věštbou a osudem působí dojmem, že je celý příběh dílem autorovy fantazie, Jókai však tvrdí opak. V poznámkách pod čarou poučuje čtenáře, že se vše skutečně stalo, a dokonce se odkazuje na historické prameny.⁷⁵

4.9 Černé dýmanty

Posledním vydaným románem jsou *Černé dýmanty* z roku 1980. Román opět přeložil Jan Lichtenstein, verše přeložil Alfons Welter. Knihu vydalo nakladatelství Vyšehrad v nákladu 15 000 výtisků. Originál *Fekete gyémántok* je z roku 1870.

Obálka knihy hlásá, že se děj románu odehrává v 60. letech 19. století, tedy v období nastupujícího kapitalismu. Hlavním hrdinou je Ivan Berend, majitel uhelného dolu, který se potýká s intrikami nepřátel i milostnými starostmi. Román patří mezi nejoblíbenější Jókaiho díla, populární v Maďarsku i v překladech, byl dokonce zdramatizován i zfilmován.⁷⁶

Jak je známo z anotace knihy, Ivan Berend je přírodovědec, který vlastní důl na černé uhlí. Primárně mu nejde o co nejvyšší zisk, ale spíš o bezpečnost jeho zaměstnanců, protože práce v dolu bývá nebezpečná. Je to zkrátka poctivý spravedlivý člověk, který se všemi jedná na rovinu a nežene se za mocí a uznáním.

Z toho, co jsem zatím od Jókaiho četla, si troufám tvrdit, že každé z jeho děl obsahuje alespoň jednu takovou čistě kladnou postavu, která se potýká s nástrahami osudu a intrikami ostatních. Na druhou stranu nesmí v románech chybět ani postavy záporné, pro které je nejdůležitější pouze jejich vlastní prospěch.

Co ještě dodat k poslední knize z našeho seznamu? Snad jen to, že je to další příběh plný lásky, intrik a honby za penězi, zakončený šťastným koncem.

⁷⁵ Konkrétní příklad takové poznámky pod čarou lze najít zde: JÓKAI, Mór. *Poslední dny janičářů*. Praha: Vyšehrad, 1975, s. 143.

⁷⁶ JÓKAI, Mór. *Černé dýmanty*. Praha: Vyšehrad, 1980.

4.10 Shrnutí

Jak už bylo zmíněno výše, vybrané tituly, které se dočkaly nového vydání, ve většině případů patří do skupiny děl uznávaných literární historií (tzv. literární kánon Jókaiho děl).⁷⁷ Popsané tituly by měly být tedy výběrem toho nejlepšího z Jókaiho tvorby.

Čtenář 2. poloviny 20. století dostává k dispozici nové překlady v minulosti opakovaně vydávaných děl. I přes malý počet titulů je nabídka, co se témat a historických epoch týče, celkem rozmanitá.

Vzhledem k faktu, že předmětem zájmu nejsou rozборы jednotlivých děl a také kvůli jisté přehlednosti, je děj jednotlivých próz naznačen jen velice stručně a nezabíhá do žádných podrobností.

Dovolila jsem si je opatřit drobnými poznámkami a postřehy, které považuji za zajímavé, a alespoň trochu užitečné pro tuto práci. Knihy z tohoto seznamu a zejména pak jejich doslovy, předmluvy, obálky, a dokonce i samotné názvy se stanou předmětem zkoumání v následujících kapitolách.

4.11 Subjektivní čtenářský zážitek

V kapitole o Jókaiho životě jsme si vytvořili hypotetického čtenáře a já si na závěr kapitoly o českých překladech neodpustím krátkou zmínku o svém vlastním čtenářském zážitku. Některé poznámky a postřehy jsem již zmínila u jednotlivých knih, ale chtěla bych to ještě krátce shrnout.

Pro mě jakožto současného českého čtenáře bylo poněkud komplikované orientovat se v záplavě maďarských jmen, která bych s největší pravděpodobností nedokázala ani správně vyslovit, natož si je pamatovat.

Množství různých postaviček uvedených krátkými a někdy i vtipnými historkami bývá vskutku hodně, ale na druhou stranu pomáhají čtenáři se lépe seznámit s časoprostorem daného příběhu, s historickým obdobím a mnohdy komplikovanými mezilidskými vztahy, které se nám vypravěč snaží vylíčit.

Jak bude zmíněno v následujících kapitolách, kritika často Jókaimu vyčítá nedostatečně propracovanou psychologii postav. S tímto názorem musím souhlasit. Je pravda, že v některých

⁷⁷ KOLMANOVÁ, Simona. *Mladý Čech: maďarský romanopisec Mór Jókai ve světle českých překladů se zaměřením na žánrovou problematiku jeho tvorby*. Praha: Karolinum, 2009. s. 11.

případech mají postavy hned na začátku dán nějaký povahový rys, podle kterého se postava chová. Někdo je zkrátka hodný, někdo zlý, máme tu lháře a také poctivce, zkrátka je to poněkud černobílé vidění. V některých situacích jsem měla pocit, že hrdinové bývají pasivní. Jsou vystaveni různým událostem, které jsou často dílem pouhé náhody, a pouze pokorně přijímají svůj osud.

Na druhou stranu se Jókaimu nedá upřít, že jsou jeho díla čtivá. Nabízí pestrou škálu postav, prostředí a témat. Nebojí se různých odboček a vedlejších dějových linií, které dokreslují a zpestřují hlavní zápletku. Děj sice bývá často komplikovaný, ale jednoduše řečeno nedá čtenáři vydechnout, pořád se něco děje. Jókai udržuje napětí třeba i nepatrnými náznaky, prozrazujícími budoucí události. Například tím, když na závěr setkání dvou postav vševědoucí vypravěč jen jakoby mimochodem utrousí větu: „Nikdy více už si ruce stisknout nemohli.“⁷⁸ Nenápadně tak postrkuje čtenáře kupředu, ať pokračuje dál, má se přece ještě nač těšit. Jindy je vypravěč někdo, kdo o sobě tvrdí, že zná osobně hlavní aktéry příběhu. Například v románu *Dvoji život* se na úplném konci vypravěč setkává s hlavním hrdinou, mluví s ním, a dokonce se zmiňuje o tom, že je spisovatelem.

To by asi k mým čtenářským zkušenostem stačilo, tématem této práce koneckonců není zdánlivě nekončící řetězec mých poznámek a postřehů, které pro tuto práci vlastně nejsou příliš podstatné.

⁷⁸ JÓKAI, Mór. *Rab Ráby*. Praha: Lidové nakladatelství, 1971, s. 63.

5 Obraz Móra Jókaiho v knižních paratextech

Nyní se tedy pokusíme zjistit, jaký obraz Móra Jókaiho vytváří česká literární kultura. Použijeme podobný postup jako je v knize *Autorské tváře v knižních zrcadlech: obrazy autorů současné české literatury v perspektivě kulturního transferu* od Andrey Králíkové.

Postup bude skutečně pouze podobný, protože Andrea Králíková se ve své knize zabývá současnými českými autory a jejich obrazy v německém prostředí. V příkladových studiích zohledňuje také internetové recenze a ohlasy na sociálních sítích.

Předmětem této práce je maďarský spisovatel 2. poloviny 19. století a zkoumány budou převážně ohlasy jeho děl, které byly vydány v druhé polovině století dvacátého, takže reakce na sociálních sítích zde nelze brát v úvahu.

Andrea Králíková se navíc zabývá českou i německou kritickou recepcí a může je mezi sebou porovnávat, kdežto tato práce se zabývá pouze českou kritickou recepcí a tu maďarskou nechává stranou.

V úvodních kapitolách Andrea Králíková vysvětluje, že přechod textu z jednoho kulturního prostředí do druhého není pouze záležitostí překladu. V tomto směru je zásadní už samotná podoba obálky a paratexty, které obklopují samotné dílo.⁷⁹

Existuje více možností, jak k paratextům přistupovat.

- 1) Jednou z variant je přesun do cizího kulturního prostředí „pouze“ prostřednictvím překladu.⁸⁰
- 2) Další možností je paratext respektující výchozí kulturu.⁸¹
- 3) Paratext vytvořený nezávisle na obou kulturách.⁸²
- 4) Paratext tematizující cílové kulturní prostředí, kdy se text přizpůsobuje pro jinou kulturu než tu, ze které vzešel.⁸³

V našem případě je třeba brát v úvahu nejen přesun z jedné kultury do druhé, ale také posun časový. Díla, o kterých mluvíme, vyšla v originále v 2. polovině 19. století, tudíž je zde posun

⁷⁹ KRÁLÍKOVÁ, Andrea. *Autorské tváře v knižních zrcadlech: obrazy autorů současné české literatury v perspektivě kulturního transferu*. Příbram: Pistorius & Olšanská, 2015. s. 35.

⁸⁰ Tamtéž. s. 39.

⁸¹ Tamtéž. s. 39.

⁸² Tamtéž. s. 40.

⁸³ Tamtéž. s. 40.

dejme tomu jednoho století. To je samozřejmě důvod, proč byly knihy nově přeloženy: původní překlady už byly nevyhovující.

Mezi paratexty, které nás budou v následujících kapitolách zajímat patří: knižní titul, jméno autora, texty na záložce knihy, anotace, doslovy a předmluvy, knižní obálka, informace o knize a autorovi v periodikách různého charakteru. Paratexty jsou zvoleny po vzoru Andrey Králíkové, která ale ve svých příkladových studiích zkoumá také fotografie autora a literární ceny, což jsou záležitosti, které v této práci necháme stranou.

Pozornost bude zaměřena na paratexty doprovázející jednotlivé knižní tituly vydané ve druhé polovině 20. století popsané v předchozí části práce. Teď už tedy přejdeme k samotnému zkoumání textů a pokusíme se zjistit, jaký obraz Móra Jókaiho vytváří česká literární kultura, a jak je tento spisovatel představován českému čtenáři.

5.1 Knižní titul

Začneme knižním titulem, který je vedle jména autora prvním paratextem, s nímž se čtenář setkává. Proměny titulu při přechodu mezi různými kulturními prostředími ukazují, co je pro daný kulturní prostor důležité a co může na čtenáře daného kulturního společenství zapůsobit.⁸⁴ Na otázku změn názvů oproti originálu, ale i mezi jednotlivými českými vydáními, jsme narazily už v kapitole zabývající se obdobím 1870–1950.

Z knih vydaných po roce 1950 je změna knižního titulu nejvíce patrná u románu *Syn uherského naboba*. Originální název *Kárpáthy Zoltán* byl nejprve přeložen do češtiny jako *Zoltán Kárpáthy*. V nejnovějším vydání z roku 1977 však jméno hlavního hrdiny už zcela chybí a nový titul odkazuje na fakt, že je kniha volným pokračováním *Uherského naboba*.

Toto je jediný příklad takto velké změny v názvu oproti originálu. V ostatních případech jde víceméně o překlad do češtiny. Výjimkou je *Rab Ráby*, který si zachovává svůj původní název z maďarštiny a román *Dvojí život*, který si překlad originálního názvu zachovává v podtitulu a celý název tak zní *Dvojí život: Zlatý člověk*.

Tolik tedy k názvům knih, nyní se přesuneme k textům na obálce.

⁸⁴ KRÁLÍKOVÁ, Andrea. *Autorské tváře v knižních zrcadlech: obrazy autorů současné české literatury v perspektivě kulturního transferu*. Příbram: Pistorius & Olšanská, 2015. s. 42.

5.2 „Největší z maďarských klasiků-romantiků“

Takto představuje Móra Jókaiho text na záložce knihy *Žlutá růže*⁸⁵ a právě texty na obálkách budou předmětem této kapitoly. Krátké texty stručně představující čtenářům knihu, a často také jejího autora, v některých případech rozhodují o tom, zda si danou knihu člověk přečte či nikoli.

Skrze tento druh paratextů je Jókai představován českým čtenářům jako přední maďarský spisovatel, který je skvělým vypravěčem a jeho texty jsou plné dramatických zápletek, humoru a velkého množství zajímavých postav. Skoro všechny texty na obálkách a záložkách knih hlásají, že Mór Jókai je největší a nejvýznamnější maďarský romantický spisovatel, jeden z nejvydávanějších a současně nejprekládanějších autorů, kterého čeští čtenáři znají už od roku 1856.

Obálky románů *Uherský nabob* a *Syn uherského naboba* od nakladatelství Odeon nabízí kromě krátkého představení děje i stručný životopis a zmiňují i další knihy autora. V případě ostatních knih jsou informace o autorovi většinou omezeny pouze na sdělení, že jde o oblíbeného, významného a hojně překládaného maďarského spisovatele.

Obálky mají sloužit k tomu, aby nalákaly lidi ke koupi knihy, tudíž je logické, že vychvalují dílo i jeho autora. Na druhou stranu v tomto případě to působí dojmem, že Mór Jókai je spisovatel, kterého zná, nebo by rozhodně měl znát, každý český čtenář. Nepopírám, že patří mezi významné světové autory, ale předpona „nej“ se v textech objevuje v takovém množství, až to v člověku vyvolává pocit, že Jókai je snad jediným maďarským spisovatelem na světě.

Podrobněji a poněkud méně přehnaně představují tohoto skvělého vypravěče předmluvy a doslovy.

5.3 Předmluvy a doslovy

Vydání románu *Rab Ráby* z roku 1954 obsahuje předmluvu, kterou napsal maďarský autor Géza Hegedűs. Tento krátký text nazvaný *Jókai a jeho Rab Ráby*⁸⁶ obsahuje podrobnější informace o Jókaiho životě, politické kariéře a umělecké tvorbě. Hegedűs píše, že v období po porážce revoluce, tedy v dobách největšího politického útlaku, se Jókai stal „utěšitelem celého národa, nositelem víry ve znovuzrození, důvěry v budoucnost a neuhasínajícího národního

⁸⁵ JÓKAI, Mór. *Žlutá růže*. Praha: Odeon, 1969.

⁸⁶ HRADSKÝ, Ladislav. Jókai a jeho Rab Ráby [doslov] In: JÓKAI, Mór. *Rab Ráby*. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, 1954, s. 7–13.

sebevědomí⁸⁷. Konkrétně tato předmluva je podle mého názoru důležitá, protože je v ní ukázáno, jak je Mór Jókai vnímán v Maďarsku padesát let po své smrti.

Doslov Ladislava Hradského k románu *Synové muže kamenného srdce* vydaného v roce 1959 poukazuje na fakt, že Jókai při psaní díla skutečně vychází ze svých zážitků z období revoluce v Uhrách v letech 1848-49. Hradský zde podrobně popisuje průběh revoluce a poukazuje na události, které se dostaly i do tohoto slavného románu. Jókai je zde představen jako vlastenec a bojovník za svobodu národa.⁸⁸

Bohumil Svozil (literární historik, kritik a editor⁸⁹) v doslovu k druhému vydání románu z roku 1964 píše, že Jókai má „romanticky idealizující vidění“ a že román *Synové muže kamenného srdce* je třeba přijmout „jako romanticky nadšený epos o lásce k národu“.⁹⁰

Viktoria Hradská, která je autorkou doslovu k vydání *Žluté růže*⁹¹, Anna Valentová, jež doplnila svůj překlad *Uherského naboba*⁹² o pár závěrečných slov, a Richard Pražák, který napsal doslov k románu *Poslední dny janičárů*⁹³, postupovali celkem podobným způsobem. Doslovy obsahují informace z Jókaiho života, průřez jeho dílem a poté se věnují konkrétnímu dílu, k jehož vydání jsou připojeny. Dále zdůrazňují, že Jókai právem patří mezi světové autory, a zmiňují se o tom, že je v Česku velmi oblíbený a jeho díla nově vycházejí. Tato „nová“ vydání jsou samozřejmě knihy z druhé poloviny 20. století.

5.4 Knižní obálka

Neméně důležitou věcí je také samotný vzhled knihy, i když v období padesátých až sedmdesátých let dvacátého století se obálce, co se reklamní funkce týče, nepřikládá taková pozornost jako třeba dnes, kdy často po knize sáhneme právě kvůli obálce. Řčení že se kniha nemá soudit podle obalu už zcela neplatí.

Ještě než přejdeme ke konkrétním obálkám musím poznamenat, že ačkoli jsem všechny knihy vydané po roce 1950 četla, žádnou z nich jsem neměla fyzicky v ruce. Ke všem jsem se dostala

⁸⁷ HRADSKÝ, Ladislav. Jókai a jeho Rab Ráby [doslov] In: JÓKAI, Mór. *Rab Ráby*. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, 1954. s. 9.

⁸⁸ JÓKAI, Mór a Ladislav HRADSKÝ. *Synové muže kamenného srdce*. Praha: Naše vojsko, 1959, s. 507–514.

⁸⁹ *Slovník české literatury po roce 1945* [online]. Praha: Ústav pro českou literaturu. [citováno 20. 08. 2023]. Dostupné z: <http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=571>

⁹⁰ JÓKAI, Mór, SVOZIL, Bohumil a HRADSKÝ, Ladislav. *Synové muže kamenného srdce*. Praha: SNKLU, 1964. s. 453–455.

⁹¹ JÓKAI, Mór a Viktoria HRADSKÁ. *Žlutá růže*. Praha: Odeon, 1969, s. 7–17.

⁹² VALENTOVÁ, Anna. Mór Jókai [doslov] In: JÓKAI, Mór. *Uherský nabob*. Praha: Odeon, 1974, s. 422–427.

⁹³ JÓKAI, Mór a Richard PRAŽÁK. *Poslední dny janičárů*. Praha: Vyšehrad, 1975, s. 161–166.

prostřednictvím Národní digitální knihovny. V této kapitole tedy spoléhám především na tento zdroj.

Nyní se přesuneme ke konkrétním knižním obálkám Jókaiho děl. Budeme se držet pořadí, ve kterém jsou tituly představeny v kapitole zabývající se českými vydáními od roku 1950 do současnosti.

Prvním je román *Rab Ráby*, který se dočkal dvou vydání. Obálka z roku 1954 znázorňuje dostavník jdoucí po cestě. Podruhé vyšel román v roce 1971 a tato obálka je z mého pohledu trochu problematická. Na stránkách Národní digitální knihovny je jako obálka znázorněna podobizna muže, ale domnívám se, že zde chybí přebal.

Pokud bychom nahlédli do jiného zdroje, například na stránky Databáze knih, najdeme na obálce opět dostavník, ale tentokrát zepředu a na něm jedoucího muže, který stojí a má v ruce bič. Jak už bylo řečeno, knihu jsem bohužel neměla fyzicky v ruce, a tak jsem odkázána na internetové zdroje.

Román *Synové muže kamenného srdce* se, jak už víme, také dočkal dvou vydání. První z roku 1959 má na obálce vyobrazeného vojáka na koni se zbraní v ruce. To má nejspíš odkazovat na historické období v němž se děj románu odehrává (revoluce 1848–1849).

Podruhé je kniha vydána v roce 1964 a s její obálkou je podobný problém jako v předchozím případě. Opět chybí přebal, který je velice zajímavý. Ač se snažím sebevíc nejsem s jistotou schopna určit co přesně výjev na obálce zobrazuje. Shluk barevných obdélníkových předmětů a nad ním červené cosi spolu se střelnou zbraní v popředí nejspíše odkazují na revoluci. Mohlo by to být město v zápalu boje za svobodu, ale to je čistě jen můj odhad.

Podoba obálky často souvisí s koncepcí jednotlivých edic, a jak už bylo zmíněno výše, vydání z roku 1964 vyšlo v edici Klubu čtenářů. Grafická podoba obálek knih z této edice se v průběhu let měnila. Některé další tituly z edice vydané v roce 1964 jsou v podobném stylu jako *Synové muže kamenného srdce* (jako příklad může uvést knihu *Bratranec Pons*, jejímž autorem je Honoré de Balzac, konkrétně její vydání od Státního nakladatelství krásné literatury a umění z roku 1964).

Informace o tom, do jaké edice kniha náleží nebo kdo je autorem obálky, najdeme samozřejmě v tiráži. V tomto případě navrhl obálku Adolf Born (malíř, grafik, ilustrátor⁹⁴). Adolf Born je

⁹⁴ TŘEŠTÍK, Michael. *Kdo je kdo =: Who is who: osobnosti české současnosti: 5000 životopisů*. Praha: Agentura Kdo je kdo, 2002, s. 49.

nejen autorem obálky románu *Synové muže kamenného srdce*, ale i dalších titulů, které vyšly v edici Klubu čtenářů (včetně zmíněného příkladu). Stále sice nevíme, co přesně obálka znázorňuje, ale zjistili jsme, že odkazuje na příslušnost k edici, ve které kniha vyšla.

Další v seznamu knih je novela *Žlutá růže* z roku 1969. V tomto případě je obálka jasně určená příslušností k edici Světová četba. Edice je totiž charakteristická jednotnou podobou obálky. Na jednobarevném pozadí je vyobrazen symbol směřové růžice (grafické znázornění směru světových stran – nejspíš odkaz na to, že v edici vycházejí díla od autorů z celého světa).

V roce 1970 vychází *Levočská bílá paní*. Na obálce je žena v tmavých fialovo-černých šatech sedící kdesi v přírodě. Vypadá jako bohatá dáma či šlechtična, která během slunečného dne vyrazila na procházku a nyní odpočívá ve stínu stromů. Je to obraz „Dáma ve fialovém“ (Lady in Violet), jehož autorem je maďarský malíř Pál Szinyei Merse. Obálka jistým způsobem potvrzuje to, co napovídá už název, a sice že v tomto románu bude zjevně hrát hlavní roli žena.

Na obálce k románu *Dvoji život* je namalován detail lidské tváře, nejspíše mužské. Používám slovo „namalován“ z důvodu použití výrazných černých linií s převážně jednotnou červeno-oranžovou barvou tváře s modrými a fialovými odlesky na jasně zeleném pozadí. Mám-li být upřímná tak v tomto případě opět nastává situace, kdy v podstatě netuším, co má obálka vlastně znázorňovat a co si o ní mám jako čtenář myslet.

Titul se řadí do edice Omnia, která je, co se podoby obálky týče, celkem rozmanitá. Charakteristickým znakem je horní část obálky, kde jsou přes celou šíři dva obdélníky. Jeden obsahuje název díla, druhý jméno autora a znak edice. (Román *Dvoji život* patří mezi tituly jejichž obálka má výše zmíněný „charakteristický znak“, který se ale nevyskytuje u všech knih z této edice. Podoba obálky se v průběhu let měnila.)

Romány *Uherský nabob* (1974) a *Syn uherského naboba* (1977) mají nejjednodušší obálky ze všech. *Uherský nabob* má na bílé obálce kromě názvu a jména autora pouze jeden vodorovný fialový pruh. *Syn uherského naboba* má zase pro změnu místo fialového pruhu jednoduchý zelený obrazec. V obou případech obálka nenaznačuje čtenářům nic z děje, který se odehrává uvnitř knihy, a je dle mého názoru celkově nevýrazná.

Oba romány jsou z edice Klubu čtenářů. Jak už bylo řečeno, podoba obálky se u této edice měnila. Obálky románů odpovídají podobě, která se ten daný rok používala.

Poslední dny janičárů (1975) mají v podstatě také jednoduchou obálku, na které je vyobrazena zbraň, nejspíš šavle, jejíž zahnuté ostří se v pravém dolním rohu dotýká drobného vyobrazení

pravděpodobně muslimské stavby. Je to zjevný odkaz na časoprostor, ve kterém se děj románu odehrává (osmanská říše na počátku 19. století).

Poslední vydanou knihou jsou *Černé dýmanty* z roku 1980. Na obálce je žena z profilu s výrazným kloboukem na hlavě. Celá obálka včetně názvu a jména autora je černobílá kromě velkého červeného kruhu, který je vedle ženina obličeje. Opět musím přiznat, že ani v tomto případě, si nejsem zcela jistá, na co přesně by toto vyobrazení mělo odkazovat.

V knize není uvedeno, že by byla součástí nějaké edice, a tak jediné, co se o podobě obálky dá dohledat, je jméno jejího autora. Obálku ilustroval Jaroslav Hořánek (malíř, ilustrátor, grafik⁹⁵).

5.4.1 Závěrem ke knižním obálkám

Pokud bychom chtěli shrnout, co nám obálky českých vydání prozrazují o osobnosti Móra Jókaiho, tak by odpověď nejspíš zněla, že nic moc významného.

Není se čemu divit, když knihy vycházely pod různými nakladatelstvími, v různých edicích a také během téměř třiceti let. Navíc je z pohledu dnešního čtenáře ta nejnovější z nich stará více než čtyři desetiletí. Obálky na sebe žádným způsobem neodkazují (není poznat, že se jedná o knihy od jednoho autora) a graficky odpovídají standardům doby, ve které vznikly.

Zkrátka jsou výše zmíněné knižní obálky celkově spíše jednoduché a z pohledu dnešního čtenáře celkem nevýrazné. (Pokud někoho napadla otázka, proč je v tomto případě vůbec potřeba vzhled obálky řešit, tak bych ráda upozornila na existenci čtenářů, kteří mají nutkání knihu otevřít právě proto, že obálka nenaznačuje vůbec nic.)

Tím nechci tvrdit, že dnes nevycházejí knihy s jednoduchou obálkou, to rozhodně ne. Spíš bych řekla, že kdyby Jókaiho knihy vycházely v dnešní době, byla by podoba obálek přizpůsobena poměrně vysokým nárokům dnešního čtenáře. Dokonce by mohly vycházet v rámci jedné edice a mít třeba i jednotnou podobu obálky, která by odkazovala na to, že jsou všechny knihy dílem jednoho spisovatele.

Toto jsou jen mé domněnky, k jejichž potvrzení či vyvrácení by byl potřeba důkladnější výzkum, na který zde není prostor, tudíž bude nejspíš nejlepší, když nyní nechám své úvahy stranou a zaměřím svou pozornost směrem, který se skutečně týká tématu této práce a od knižních obálek se společně přesuneme k další důležité části našeho bádání.

⁹⁵ *Wikipedie: Otevřená encyklopedie: Jaroslav Hořánek* [online]. [citováno 23. 08. 2023]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Jaroslav_Ho%C5%99%C3%A1nek

5.5 Informace z periodik

Nedá se říct, že by dostupné zdroje k této kapitole byly nějak rozsáhlé, ale několik článků se mi podařilo dohledat. Z hlediska přehlednosti se jimi budeme zabývat v chronologickém pořadí podle data uveřejnění.

První článek, kterému se budeme věnovat, je z roku 1954. Objevil se červencovém čísle literárního měsíčníku *Nový život*. Autorem je Petr Rákos (hungarista, vysokoškolský pedagog a překladatel z maďarštiny, mimo jiné také redaktor a spoluautor již zmíněného *Slovníku spisovatelů – Maďarsko*⁹⁶) a pod jednoduchým názvem *Jókai* je v závorce uveden důvod, proč článek vznikl, stojí tam: „Poznámky k padesátému výročí úmrtí maďarského spisovatele“.⁹⁷

Od velikosti a rozsáhlosti Jókaiho díla, přes zásadní revoluční rok 1848, až po kritické ohlasy, to vše se na několika málo stránkách snaží autor textu zkompletovat a předat čtenářům. Ve středu zájmu stojí Jókaiho dílo, životní události jsou zmíněny jen pokud ovlivnily jeho spisovatelskou činnost. Z tohoto důvodu samozřejmě nemůže být vynechán rok 1848, protože toto byl okamžik v Jókaiho životě „kdy skutečnost se ukázala hodnou jeho fantazie“ a „revoluce jako skutečnost oplodnila Jókaiho představivost“. Dále je zde kladen důraz na to, že je Jókai představitelem romantismu a označení „velký snílek“ je podle mého názoru celkem trefné. Text je celkově laděn velice pozitivně, jako taková milá nostalgická vzpomínka na spisovatele, který byl u českých čtenářů před lety velmi populární. Jak už bylo řečeno, článek byl uveřejněn v roce 1954 a autor v závěru vyslovuje přání, že se snad Jókaiho romány dočkají nových českých překladů.⁹⁸

K novým překladům a jejich vydání skutečně došlo, a jistým impulzem k tomu, bylo právě padesáté výročí Jókaiho smrti.⁹⁹ Celkově je Jókaimu věnována větší pozornost.

V témže roce se podobných článků objevuje více, dohledat se mi podařil například text v *Literárních novinách*, který je taktéž věnován výročí smrti Móra Jókaiho. Opět se zdůrazňuje především rok 1848, ale nalezneme zde i srovnání s Aloisem Jiráskem, se kterým si jsou

⁹⁶ *Obec překladatelů*. [online databáze]. [citováno 06. 08. 2023]. Dostupné z: <http://database.obecprekladatelu.cz/databaze/R/RakosPetr.htm>

⁹⁷ RÁKOS, Petr. Jókai. In: *Nový život: měsíčník pro soudobou literaturu*. Praha: Svaz československých spisovatelů, 15.07.1954, **1954**(7), s. 73.

⁹⁸ RÁKOS, Petr. Jókai. In: *Nový život: měsíčník pro soudobou literaturu*. Praha: Svaz československých spisovatelů, 15.07.1954, **1954**(7), s. 73–77.

⁹⁹ SZÁNTÓ, Juraj. Živý Mór Jókai. In: *Tvorba: list pro kritiku a umění*. Praha: Symposion, 19.02.1975, **1975**(8), s. 12.

podobní, co se přístupu k historickým pramenům týče, „ovšem Jirásek byl důsledný realista, Jókai často idealizuje, přechází do romantismu a utopie“.¹⁰⁰

V následujícím roce se ve stejném periodiku objevuje spisovatelův medailon, obsahující mimo jiné také informace o jeho porevoluční politické kariéře. Po rakousko-uherském vyrovnání v roce 1867 se postupně smířil s výsledkem a v podstatě vyjádřil „politický souhlas s tímto protirevolučním paktem“. Navzdory tomu ve své literární tvorbě „Jókai svými díly prodlužoval tradici roku 1848“ a „oslavil revoluci jako největší dobu maďarských dějin“.¹⁰¹

Pokud se nyní přesuneme k dalšímu textu, kterému budeme věnovat pozornost, je nutné provést jistý skok v čase do roku 1975. Opět tu máme výročí spojené se životem Móra Jókaiho. Tentokrát však nejde o výročí smrti, nýbrž narození, a to konkrétně sto padesáté.

Při této příležitosti vznikl článek *Živý Mór Jókai*. V tomto případě je Jókai představován trochu z jiného úhlu, ne že by byly opomíjeny nejnámější informace o Jókaiho životě zmiňované v každém textu o něm, ale spíš ustupují trochu do pozadí. Autor zde totiž popisuje první kontakty Jókaiho textů s českým prostředím, líčí, odkud ho čeští čtenáři znali a kdo se o jeho prózu zajímal.¹⁰²

Revoluční rok 1848 není zmíněn jen v souvislosti s Jókaiho účastí při událostech, ale také jako inspirace pro české revoluční vlastence, kteří četli Jókaiho dílo a obdivovali ho. Dále se můžeme dočíst, že se česká inteligence seznamovala s Jókaiho dílem přes němčinu (příkladem je již výše zmíněný Jan Neruda) a samozřejmě jsou představeni hlavní překladatelé a propagátoři Jókaiho díla v Čechách – František Brábek a Gustav Narcis Mayerhoffer (které už známe z kapitoly věnované prvním překladatelům).¹⁰³ Tento text ve svém omezeném rozsahu v podstatě vysvětluje jak, a částečně také proč, se Jókai stal u českých čtenářů tolik oblíbeným.

Poslední obsáhlejší článek, který se mi během mé práce podařilo dohledat, vyšel v periodiku nesoucí název *Přemožitelé času*. Tento příspěvek je z roku 1989 a v podstatě nepřináší žádné nové informace. Charakterizuje romantismus a jeho spojení s revolučními myšlenkami. Kromě tohoto se text věnuje výhradně životu a dílu Móra Jókaiho. Je to trochu stylizováno jako umělecký text, vypráví příběh od narození spisovatele („teď oči sotva ohmatávají kontury

¹⁰⁰PAŠIAKOVÁ, Jaroslava. Klasik maďarské literatury. In: *Literární noviny: Týdeník pro kulturně politické a umělecké otázky*. Praha: Svaz československých spisovatelů, 29.5.1954, 3(22), s. 5.

¹⁰¹NOVÁK, Vladimír. Móricz Jókai. In: *Literární noviny: Týdeník pro kulturně politické a umělecké otázky*. Praha: Svaz československých spisovatelů, 12.2.1955, 4(7), s. 6.

¹⁰²SZÁNTÓ, Juraj. Živý Mór Jókai. In: *Tvorba: list pro kritiku a umění*. Praha: Symposion, 19.02.1975, 1975(8), s. 8.

¹⁰³Tamtéž.

rodného domu“) po jeho smrt („jen málokterému umělci je dopřáno odejít z tohoto světa s vědomím, že odchází „klasik“, téměř osmdesátiletý Mór Jókai umírá právě tak“).¹⁰⁴

Kromě výše uvedených textů je možné dohledat ještě krátké odstavce nebo i jen věty, které poskytují nějaké informace týkající se Jókaiho. Například dvouměsíčník *Amatérská scéna* z roku 1989 obsahuje krátký odstavček pojednávající o Jókaiho ne příliš úspěšné dramatické tvorbě. Jókaiho divadelní hry jsou zde popisovány jako „epicky rozvláčné“ a „poplatné tehdy módnímu patetickému vlastenectví“.¹⁰⁵

Zpravodajství filmového festivalu pracujících z roku 1967 informuje o dvoudílném maďarském barevném filmu natočeném podle literární předlohy Móra Jókaiho (první část se jmenuje *Uherský magnát* a druhá *Zoltán Kárpáthy*, námět je zjevně čerpán z románů *Uherský nabob* a *Syn uherského naboba*).¹⁰⁶

Časopis *Květy* pravidelně informuje o knihách vydaných v nakladatelství Odeon. Mezi vybranými tituly, které jsou velice stručně představeny, se objevují i Jókaiho díla. Například v roce 1970 se mezi „tucet nejzajímavějších knih“, které v nakladatelství Odeon v tomto roce vyšly, dostala i *Bílá paní levočská*.¹⁰⁷ Mezi další periodika informující o vydaných knihách patří také týdeník *Naše rodina*, který láká čtenáře na jeden z nejpopulárnějších Jókaiho románů *Dvojitý život*.¹⁰⁸

Netroufám si tvrdit, že jsou v této kapitole zahrnuty veškeré texty z různých periodik, které byly uveřejněné od roku 1950 až do současnosti, protože jsem si jistá, že nejsou. Jak už bylo zmíněno na začátku této kapitoly jsou to články, drobné odstavce a střípky informací, které se mi podařilo dohledat.

Domnívám se, že pro vytvoření obrazu spisovatele není potřeba zkoumat veškeré texty, které o něm kdy vyšly. Výše uvedené články z novin a časopisů jsou dle mého názoru pro účely této práce dostačující, jen by bylo nejspíš vhodné doplnit je například kritickými ohlasy na konkrétní Jókaiho díla nebo postřehy a recenzemi běžných čtenářů, které se mi bohužel dohledat nepodařilo.

¹⁰⁴ FLEYBERK, Jiří. Mór Jókai. In: *Přemožitelé času*. Praha: MON, 1989(19), s. 33–36.

¹⁰⁵ *Amatérská scéna: dvouměsíčník pro otázky amatérského divadla a uměleckého přednesu*. Praha: Informační a poradenské středisko pro místní kulturu [IPOS], 1989(1), s. 21.

¹⁰⁶ *Zpravodajství: filmového festivalu pracujících*. Praha: Propagační oddělení Filmového podniku, 29.03.1967, **18**(3), s. 16–18.

¹⁰⁷ *Květy*. Praha: Rudé právo, 1970, **20**(10), s. 50.

¹⁰⁸ *Naše rodina: zábavný týdeník Československé strany lidové*. Praha: Lidová demokracie, 1972(42), s. 21.

Cílem je zjistit, jak je Jókai představován čtenářům a budme upřímní, pokud bychom se vrátili zpět k našemu hypotetickému současnému českému čtenáři, je celkem nepravděpodobné, že by si dal tu práci a dohledával informace ze starých novin a časopisů. Knižní titul, obálka, anotace, předmluvy a doslovy, to vše dostane čtenář k dispozici v momentě, kdy vezme do ruky knihu. Pokud bude chtít vědět víc, podívá se na internet, ale další hledání informací se od běžného čtenáře nedá očekávat. (Na druhou stranu, to že to od čtenáře neočekávám neznamená, že to tak skutečně je. Každý čtenář je jiný.)

Jestliže bychom chtěli shrnout, co jsme se o Jókaim dozvěděli, tak by to bylo pár zajímavých informací z jeho života a tvorby (např. přiblížení politického postoje, filmové zpracování jeho románů). Poté také skutečnost, že zvýšený zájem tisku o osobnost Móra Jókaiho se většinou objevuje u příležitosti nějakého výročí spojeného s jeho životem. Dle mého názoru to svědčí o jeho významu a oblíbenosti.

Proč by si jinak měli čeští čtenáři připomínat výročí narození nebo úmrtí maďarského spisovatele, který žil a tvořil v 19. století? Proč by jinak nakladatelství vydávala jeho díla v nových překladech a informovala o tom čtenáře, aby jim žádné neuniklo?

Odpovědi na tyto otázky bychom mohli hledat v česko-maďarských kulturních vztazích. Na nějaké podrobnější zkoumání zde není prostor, ale už jsme zmiňovali původ zájmu o maďarskou literaturu v 19. století. Sympatizováním s maďarským bojem za svobodu a překládáním maďarské literatury to ani zdaleka neskončilo.

Na Univerzitě Karlově probíhá výuka maďarštiny už od roku 1853 (s přestávkou mezi lety 1860–1883). O téměř celé století později, vznikl obor maďarština, který byl poprvé otevřen v roce 1950. Mezi pedagogy tohoto oboru patřil i nám známý Petr Rákos.¹⁰⁹

Nejvýznamnějším prostředníkem maďarské kultury, vzdělávání a vědy v České republice je Lisztův institut v Praze. „Cílem instituce založené v roce 1953 je představovat bohaté maďarské kulturní dědictví české veřejnosti a zde žijící maďarské komunitě. Prostřednictvím kultury – organizováním koncertů, výstav, filmových projekcí, knižních prezentací, divadelních a tanečních představení – upevňuje náš institut vztahy mezi Maďarskem a Českou republikou.“¹¹⁰ Tato instituce, která podporuje kulturní, vzdělávací a vědeckou spolupráci mezi oběma zeměmi,

¹⁰⁹ *Katedra středoevropských studií, Filozofická fakulta, Univerzita Karlova* [online]. © FF UK 2015 [citováno 24. 8. 2023]. Dostupné z: <https://kses.ff.cuni.cz/cs/katedra/o-katedre/>

¹¹⁰ *Lisztův institut, Maďarské kulturní centrum Praha* [online]. [citováno 24. 8. 2023]. Dostupné z: <https://culture.hu/cz/praha/o-nas>

letos slaví už sedmdesáté výročí svého založení. Domnívám se, že Lisztův institut má na formování česko-maďarských kulturních vztahů nemalý podíl.

V případě druhé poloviny 20. století nesmíme zapomenout také na politickou situaci, která do značné míry ovlivňovala nejen literaturu, ale kulturu celkově. Kulturní vztahy mezi Československem a Maďarskem byly v té době více než dobré. Čeští čtenáři díky tomu poznávají nejvýznamnější představitele moderní maďarské literatury, a naopak díla českých autorů jsou hojně vydávána v Maďarsku.¹¹¹

Zmíněné skutečnosti jsou pouhými útržky informací, kterým bohužel nebudeme věnovat další pozornost. Tyto informace jsem se rozhodla zmínit proto, že i když je předmětem této práce jen jeden maďarský spisovatel, tak je potřeba nezapomínat na další souvislosti, a alespoň touto formou stručně zmínit, co jsme se během našeho bádání dozvěděli o kontaktech české a maďarské kultury.

5.6 Výsledný obraz

Podářilo se nám postupně projít všechny paratexty, které jsme si dali za úkol zkoumat, a tak je nejspíš na čase pokusit se odpovědět na otázku položenou už v samotném úvodu této práce. Jak je tedy Mór Jókai představován českému čtenáři?

Česká literární kultura klade důraz především na Jókaiho úlohu coby účastníka maďarské revoluce v roce 1848. Další aspekty jeho života, jako například to, že byl politik a publicista, jsou zmiňovány pouze okrajově. Jókai je zkrátka vnímán především jako vlastenec a bojovník za svobodu.

Texty na obálkách knih sloužící k propagaci vychvalují Jókaiho spisovatelské umění a ujistěují české čtenáře, že drží v rukou skvostné dílo jednoho z předních maďarských autorů. Staví Jókaiho na jakýsi piedestal, což však trochu zpochybňují kritické hlasy vyčítající zejména nedostatečně propracovanou psychologii postav, poněkud zkreslená historická fakta a politický obsah děl (velebení roku 1848). Jókaiho kritici poukazují také na to, že kdyby žil v jiné době a jedním z hlavních témat jeho próz se nestala právě revoluce, pravděpodobně by neměl takový úspěch.

¹¹¹ PRAŽÁK, Richard. K otázce studia česko-maďarských literárních vztahů. In: KRYSTÝNEK, Jiří a Zdeněk SRNA. *Na křižovatce umění: sborník k poctě šedesátin prof. dr. Artura Závodského, DrSc.* Brno: Univerzita J.E. Purkyně, 1973, s. 423.

Já bych obraz Móra Jókaiho, jak ho představuje česká literární kultura, popsala jako obraz skvělého vypravěče, který má sice své nedostatky, ale to mají koneckonců všichni autoři. Každému spisovateli je něco vytýkáno a každý čtenář má své preference.

Pokud se našemu hypotetickému českému čtenáři dostane do rukou román Móra Jókaiho a rozhodne se ho přečíst, možná zjistí, že je to mnohdy velice spletité, ale současně poutavé vyprávění plné různých postaviček a vtipných epizodních příběhů. Stejně jako jsem to zjistila já.

Všechny ty texty na přebalech, které lákají ke čtení, mají totiž v jednom pravdu – Jókai je výborný vypravěč a jeho příběhy nenudí. V současnosti není v českém prostředí moc známý nejen proto, že se jeho díla už znovu nevydávají, ale také nejspíš proto, že události, které popisuje, jsou příliš vzdálené realitě dnešního čtenáře.

Mór Jókai je zkrátka významný maďarský spisovatel, politik, vlastenec a účastník revolučních událostí z roku 1848.

5.7 Srovnání s obdobím do roku 1950

Ačkoli je většina pozornosti upřena na poslední vydání knih, neodpustím si krátké srovnání s prvním obdobím.

U těch úplně prvních výtisků se čtenáři mnoho informací o autorovi nedozvěděli. U některých vydání nakladatelé uváděli, která díla v dané edici už vyšla nebo teprve vyjdou, případně informace o ději knihy, kterou čtenář právě drží v rukou, ale nějaké bližší informace o životě a díle Móra Jókaiho zde uvedeny většinou nebyly. Paratexty, jako jsou texty na záložkách knih, anotace a předmluvy či doslovy se ve větší míře objevují až někdy ve 20. letech 20. století.

5.7.1 Paratexty

Informace o Jókaiho díle obsahuje například vydání románu *Bílá paní levočská* z roku 1923. O Jókaiho životě zde není vlastně nic, ale je veleben jako skvělý vypravěč, oblíbený a plodný autor, známý jak ve své domovině, tak ve světě. Najdeme zde dokonce výčet jazyků, do kterých byla díla přeložena, což má zřejmě zapůsobit pozitivním dojmem na čtenáře, aby si uvědomil, jaké úžasné dílo právě drží v rukou. Nakladatelem je Fr. Borový, který byl již zmíněn v kapitole o nakladatelích, kteří významně přispěli k rozšíření Jókaiho děl mezi české čtenáře, a titul je řazen do souborného vydání „Románů a povídek M. Jókaiho“. Nakladatel nezapomíná

zmínit, jaká Jókaiho díla už dříve vydal (a že jsou tyto romány už vyprodány!), a jaká teprve vydávat bude.¹¹²

Mezi další díla vydaná ve dvacátých letech patří např. *Krotitel duší*¹¹³, *Šílenci lásky*¹¹⁴ nebo *Jeden jest bůh*¹¹⁵. Všechny jsou od stejného nakladatele jako *Bílá paní levočská*, tj. od Fr. Borového, a většina obsahuje pouze informace o dané knize, případně o následujícím románu, který se připravuje, aby se měli čtenáři na co těšit.

Výjimkou je vydání románu *Ubozí boháči*¹¹⁶ z roku 1923, který obsahuje totožný text o autorovi jako *Bílá paní levočská*. Tyto dva romány byly vydány ve stejném roce a jak je přímo v textu zmíněno, navazují na osm děl vydaných před první světovou válkou, díla vydaná později už tento řekněme úvodní text neobsahují.

Romány *Nový statkář*, *Šílenci lásky* a společné vydání dvou románů *Turecký svět v Uhrách* a *Muž se dvěma rohy* obsahují předmluvu nebo doslov autora. V případě dvou románů v jednom vysvětluje autor, proč si vybral pro *Turecký svět v Uhrách* historické období, z něhož už dříve čerpal. Autor sám přiznává že si mohl vybrat slavnější období z uherských dějin, ale národ dle jeho názoru není charakterizován štěstím, ale zlým osudem.¹¹⁷ U *Šilenců lásky* obhájí výběr názvu¹¹⁸ a u *Nového statkáře* se dušuje, že vypráví skutečný příběh reálných postav¹¹⁹.

*O Mórici Jókaiovi*¹²⁰ je doslov od Gustava Narcise Mayerhoffera v knize *Politické módy* z roku 1926. Již zmíněný překladatel G. N. Mayerhoffer předkládá čtenářům Jókaiho podrobný životopis včetně těch nejmenších detailů a poukazuje na již zmíněnou skutečnost, že Jókai čerpal náměty na tvorbu ze svého života, a že vzorem pro jeho postavy se stali lidé, které skutečně znal.

Tolik tedy k paratextům z období do roku 1950. Na tomto příkladě si můžeme povšimnout určitého vývoje, jakým texty nakladatelů prošly. Na konci 19. století se zde de facto žádné neobjevovaly, v první polovině 20. století už se objevuje větší snaha seznámit čtenáře s autorem

¹¹² JÓKAI, Mór. *Bílá paní levočská: román*. V Praze: Fr. Borový, 1923.

¹¹³ JÓKAI, Mór. *Krotitel duší: román*. V Praze: Fr. Borový, 1924.

¹¹⁴ JÓKAI, Mór. *Šílenci lásky: román*. V Praze: Fr. Borový, 1924.

¹¹⁵ JÓKAI, Mór. *Jeden jest bůh: román*. V Praze: Fr. Borový, 1926. sv. 1.

¹¹⁶ JÓKAI, Mór a Gustav Narcis MAYERHOFFER. *Ubozí boháči: román*. V Praze: František Borový, 1923.

¹¹⁷ JÓKAI, Mór a Mór JÓKAI. *Turecký svět v Uhrách: Muž se dvěma rohy: dva romány*. V Praze: Fr. Borový, 1921, s. 7.

¹¹⁸ JÓKAI, Mór. *Šílenci lásky: román*. V Praze: Fr. Borový, 1924, s. 5–9.

¹¹⁹ JÓKAI, Mór. *Nový statkář: román*. V Praze: Fr. Borový, 1927, s. 312–314.

¹²⁰ MAYERHOFFER, Gustav Narcis. O Mórici Jókaiovi [doslov]. In: JÓKAI, Mór. *Politické módy: román*. Praha: Fr. Borový, 1926, s. 479–493.

a jeho tvorbou, ve druhé polovině tato snaha narůstá, i když se ještě nemůže zcela rovnat současnosti, protože anotace na obálce knihy je dnes očekávanou samozřejmostí.

Texty nakladatele v první polovině 20. století sloužily spíše jako prostředek k informování čtenáře o chystaných dílech, jako jakási reklama, která má nalákat ke koupi dalších knih. V době internetu a snadno dostupných informací už to čtenáři neocení, ale dříve to byl prostor pro informování třeba i o cenách výtisků.

5.7.2 Články v tisku

V beletristickém a literárním týdeníku *Zvon* vychází u příležitosti Jókaiho úmrtí v roce 1904 článek o jeho životě a díle. Ačkoli je Jókai ve většině případů popisován pouze v superlativech, autor tohoto článku si dovolil poukázat na to, že Jókai „byl postaven od vlastního národa na příliš vysoký piedestal svrchovaného umělce, kam opravdové jeho kvality nedosahovaly“ a že jeho díla byla hojně čtena „u nás jistě i pro četné analogie veřejného života i pro kulturněhistorické vztahy mezi námi a Uhrami“.¹²¹

V poněkud kritické náladě se nese i text v periodiku *Naše doba* z roku 1894. Opět u příležitosti jistého jubilea, tentokrát je to oslava půl století jeho beletristické činnosti. Dočteme se zde, že soudobá maďarská kritika „odhaluje naprostý nedostatek psychologie, reální životnosti, historického koloritu, filosofické prohloubenosti, slovem pochybnou podstatu uměleckou – a obecnstvo četlo a čte dál, Jókai je baví“.¹²² Dokáže zkrátka udržet čtenářovu pozornost, a to je celé tajemství jeho úspěchu.

Na příkladu těchto článků je vidět, že Jókai je sice fenoménem své doby, ale není vnímán zcela nekriticky, naopak. Díky své schopnosti vyprávět si získal pozornost čtenářů z různých zemí a zařadil se do jakéhosi mainstreamu, kdy i sebevětší kritika nedokáže odradit masy lidí od jejich oblíbené zábavy. I když druhý ze zmíněných článků tlumočí názor maďarských kritiků, že tato Jókaiho přízeň čtenářů z dlouhodobého hlediska prostě nemůže vydržet a že zanedlouho „literatuře maďarské sotva zbude víc než šťastný národní humor, řada drobných postavíček episodních, odpozorovaných skutečnému životu, a skvělá, opravdu národní řeč“.¹²³

¹²¹ *Zvon: týdeník beletristický a literární: majetek družstva spisovatelského*. V Praze: F. Šimáček, 1904, 4(34), s. 475.

¹²² *Naše doba: revue pro vědu, umění a život sociální*. Praha – Královské Vinohrady: Jan Laichter, 1894, 1(1-12), s. 349.

¹²³ Tamtéž. s. 352.

5.7.3 Porovnání

Knihy vydané v období do roku 1950 sice nabízejí bohatý výčet děl Móra Jókaiho, ale nejsou tolik sdílné, co se týče informací o tom, kdo to vlastně byl Mór Jókai. Ucelenější obraz autora nám nabízí až pozdější období po roce 1950. Představu dokonalého autora, kterou nám podsouvají paratexty narušují kritické hlasy z periodik, všímající si nedostatků, a napomáhají ke komplexnějšímu pohledu na spisovatele, který není dokonalý, ale to mu neubírá na čtivosti.

Jókai sám o sobě kdysi napsal: „Říká se o mně, že jako romanopisec jsem idealista. Jako výtka by to sice nebylo zahanbující, ale připustit to nemohu. Skutečnost, že vykresluji postavy mimořádné a situace neobvyklé, ještě neznamená, že by námět nebo osoby byly neskutečné, a to, co se zdá fantazií, je většinou skutečnost... Já dokáži i ve veřejném životě najít to, co je odporné a špatné a dokáži na to poukázat. Ale ze stínu nedělám základní barvu, prostředek nezaměňuji za cíl a pesimismus nepovažuji za svou etiku.“¹²⁴

Jókai si byl vědom kritiky a neváhal si své stanovisko obhájit, psal svá díla přesně tak, jak byl přesvědčen, že je to správné a čtenáři v maďarsku i mimo něj ho za to milovali.

¹²⁴ SZÁNTÓ, Juraj. Živý Mór Jókai. In: *Tvorba: list pro kritiku a umění*. Praha: Symposion, 19.02.1975, 1975(8), s. 12.

ZÁVĚR

V této práci jsem se pokusila zjistit, kdo to vlastně byl Mór Jókai. Spolu s mým hypotetickým současným českým čtenářem jsme začali krátkým shrnutím Jókaiho života a díla, se snahou zdůraznit dostupné zdroje, ze kterých lze tyto informace čerpat.

České překlady jsme rozdělili do dvou období a věnovali jsme pozornost také překladatelům a nakladatelům. V centru našeho zájmu byla nejnovější vydání z 2. poloviny 20. století a všechny knihy z tohoto období byly představeny. Zkoumali jsme paratexty obklopující jednotlivá díla a pokusili se zjistit jaké informace nabízejí.

Do jaké míry byla tato snaha úspěšná, nejsem schopna říci. Vždy je co zlepšovat. Práce se věnuje pouze omezenému množství textů, které jsem byla schopná dohledat, a i když zaujímáme pohled současného čtenáře, nepracujeme s žádnými paratexty (recenze, ohlasy, kritiky) pocházejícími ze současnosti.

Mór Jókai byl maďarský spisovatel 2. poloviny 19. století, který byl u český čtenářů velice populární. V průběhu času jeho popularita postupně klesala, ale zdaleka ještě není zapomenut. Má bakalářská práce je jakýsi pokus o zrekonstruování českého obrazu tohoto autora.

POUŽITÁ LITERATURA

Prameny beletristické

- JÓKAI, Mór. *Bílá paní levočská: román*. V Praze: Fr. Borový, 1923.
- JÓKAI, Mór. *Černé dýmanty*. Praha: Vyšehrad, 1980. ISBN: 33-547-80.
- JÓKAI, Mór. *Dvoji život: Zlatý člověk*. Praha: Svoboda, 1973. ISBN: 25-007-73.
- JÓKAI, Mór. *Jeden jest bůh: román*. V Praze: Fr. Borový, 1926. sv. 1.
- JÓKAI, Mór. *Krotitel duší: román*. V Praze: Fr. Borový, 1924
- JÓKAI, Mór. *Levočská bílá paní*. Praha: Odeon, 1970. ISBN: 01-047-70.
- JÓKAI, Mór. *Poslední dny janičářů*. Praha: Vyšehrad, 1975. ISBN: 33-453-75.
- JÓKAI, Mór. *Rab Ráby*. Praha: Lidové nakladatelství, 1971. ISBN: 26-021-71.
- JÓKAI, Mór. *Syn uherského naboba*. Praha: Odeon, 1977. ISBN: 01-044-77.
- JÓKAI, Mór. *Synové muže kamenného srdce*. Praha: SNKLU, 1964. ISBN: 01-057-64.
- JÓKAI, Mór. *Šílenci lásky: román*. V Praze: Fr. Borový, 1924.
- JÓKAI, Mór a Gustav Narcis MAYERHOFFER. *Ubozí boháči: román*. V Praze: František Borový, 1923.
- JÓKAI, Mór. *Uherský nabob*. Praha: Odeon, 1974. ISBN: 01-115-74.
- JÓKAI, Mór. *Žlutá růže*. Praha: Odeon, 1969. ISBN: 01-112-69.
- Předmluvy a doslovy**
- HRADSKÝ, Ladislav. Jókai a jeho Rab Ráby [doslov] In: JÓKAI, Mór. *Rab Ráby*. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, 1954, s. 7–13.
- JÓKAI, Mór. *Nový statkář: román*. V Praze: Fr. Borový, 1927, s. 312–314.
- JÓKAI, Mór. *Šílenci lásky: román*. V Praze: Fr. Borový, 1924, s. 5–9.
- JÓKAI, Mór a Ladislav HRADSKÝ. *Synové muže kamenného srdce*. Praha: Naše vojsko, 1959, s. 507–514.
- JÓKAI, Mór a Mór JÓKAI. *Turecký svět v Uhrách: Muž se dvěma rohy: dva romány*. V Praze: Fr. Borový, 1921, s. 7–9.
- JÓKAI, Mór a Richard PRAŽÁK. *Poslední dny janičářů*. Praha: Vyšehrad, 1975, s. 161–166.
- JÓKAI, Mór a Viktoria HRADSKÁ. *Žlutá růže*. Praha: Odeon, 1969, s. 7–17.
- JÓKAI, Mór, SVOZIL, Bohumil a HRADSKÝ, Ladislav. *Synové muže kamenného srdce*. Praha: SNKLU, 1964. s. 453–455.
- MAYERHOFFER, Gustav Narcis. O Móríci Jókaiovi [doslov]. In: JÓKAI, Mór. *Politické módy: román*. Praha: Fr. Borový, 1926, s. 479–493.

VALENTOVÁ, Anna. Mór Jókai [doslov] In: JÓKAI, Mór. *Uherský nabob*. Praha: Odeon, 1974, s. 422–427.

Články v periodikách

Amatérská scéna: dvouměsíčník pro otázky amatérského divadla a uměleckého přednesu. Praha: Informační a poradenské středisko pro místní kulturu [IPOS], 1989(1), s. 21.

FLEYBERK, Jiří. Mór Jókai. In: *Přemožitelé času*. Praha: MON, 1989(19), s. 33–36.

Květy. Praha: Rudé právo, 1970, **20**(10), s. 50.

Naše doba: revue pro vědu, umění a život sociální. Praha – Královské Vinohrady: Jan Laichter, 1894, **1**(1-12), s. 347–352.

Naše rodina: zábavný týdeník Československé strany lidové. Praha: Lidová demokracie, 1972(42), s. 21.

NOVÁK, Vladimír. Móricz Jókai. In: *Literární noviny: Týdeník pro kulturně politické a umělecké otázky*. Praha: Svaz československých spisovatelů, 12.2.1955, **4**(7), s. 6.

PAŠIAKOVÁ, Jaroslava. Klasik maďarské literatury. In: *Literární noviny: Týdeník pro kulturně politické a umělecké otázky*. Praha: Svaz československých spisovatelů, 29.5.1954, **3**(22), s. 5

RÁKOS, Petr. Jókai. In: *Nový život: měsíčník pro soudobou literaturu*. Praha: Svaz československých spisovatelů, 15.07.1954, **1954**(7), s. 73–77.

SZÁNTÓ, Juraj. Živý Mór Jókai. In: *Tvorba: list pro kritiku a umění*. Praha: Symposion, 19.02.1975, **1975**(8), s. 8.

Zpravodajství: filmového festivalu pracujících. Praha: Propagační oddělení Filmového podniku, 29.03.1967, **18**(3), s. 16–19.

Zvon: týdeník beletristický a literární: majetek družstva spisovatelského. V Praze: F. Šimáček, 1904, **4**(34), s. 475–476.

Sekundární literatura

ČERVENKA, Miroslav, Ivana FÜHRMANN VÍZDALOVÁ a Miloš SEDMIDUBSKÝ. *Čtenář jako výzva: výběr z prací kostnické školy recepční estetiky*. Brno: Host, 2001. ISBN: 80-86055-92-2.

DYTRT, Petr. Pierre Bourdieu, Pravidla umění Geneze a struktura literárního pole. In: MACURA, Vladimír; JEDLIČKOVÁ, Alice. *Průvodce po světové literární teorii 20. století*. Brno: Host, 2012. s. 111–119.

FORST, Vladimír, ed. a kol. *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce. 1, A-G*. Praha: Academia, 1985. ISBN: 80-200-0797-0.

- HODROVÁ, Daniela. *--na okraji chaosu--: poetika literárního díla 20. století*. Praha: Torst, 2001. ISBN: 80-7215-140-1.
- KOLMANOVÁ, Simona. *Mladý Čech: maďarský romanopisec Mór Jókai ve světle českých překladů se zaměřením na žánrovou problematiku jeho tvorby*. Praha: Karolinum, 2009. ISBN: 978-80-246-1401-4.
- KRÁLÍKOVÁ, Andrea. *Autorské tváře v knižních zrcadlech: obrazy autorů současné české literatury v perspektivě kulturního transferu*. Vydání první. Příbram: Pistorius & Olšanská, 2015. ISBN: 978-80-87855-25-6.
- LESŇÁK, Rudolf. *Literárne dielo a čitateľ*. Bratislava: Slovenský spisovateľ, 1982. ISBN: 12-72-104-82.
- OPELÍK, Jiří, ed. a kol. *Lexikon české literatury osobnosti, díla, instituce. 3/I, M-O*. Vyd. 1. Praha: Academia, 2000. ISBN: 80-200-0708-3.
- OPELÍK, Jiří, ed. a kol. *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce. 3, M-Ř. Svazek I, M-O*. Praha: Academia, 2000. ISBN: 80-200-0708-3.
- PRAŽÁK, Richard a Lubomír ČERVINKA. *Dějiny Maďarska*. Brno: Masarykova univerzita, 1993. ISBN: 80-210-2264-7.
- PRAŽÁK, Richard. K otázce studia česko-maďarských literárních vztahů. In: KRYSTÝNEK, Jiří a Zdeněk SRNA. *Na křižovatce umění: sborník k poctě šedesáti prof. dr. Artura Závodského, DrSc.* Brno: Univerzita J.E. Purkyně, 1973, s. 415–423.
- PRAŽÁK, Richard. Jan Neruda a maďarská literatura. In: *Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. D, Řada literárněvědná*. Brno: Filozofická fakulta Masarykovy univerzity, 1958. 7, č. D5. s. 91–101.
- RACHŮNKOVÁ, Zdeňka. *Zamlčovaní překladatelé: Bibliografie 1948–1989*. Praha: Ivo Železný, 1992.
- RÁKOS, Petr. *Slovník spisovatelů: Maďarsko*. Praha: Odeon, 1971. ISBN: 01-028-71. *Slovník světových literárních děl*. Praha: Odeon, 1989. ISBN 80-207-0004-8.
- TRÁVNÍČEK, Jiří. Literární kultura v době internetové: kolik recepčních polí a jaká? In: *Host*, 2009, 25(9), s. 23–28.
- TŘEŠTÍK, Michael. *Kdo je kdo =: Who is who: osobnosti české současnosti: 5000 životopisů*. Praha: Agentura Kdo je kdo, 2002. ISBN 80-902586-7-0.

Diplomová práce

LHOTECKÁ, Jitka. *Nakladatelská činnost v poválečném Československu, se zaměřením na období po roce 1948*. [online]. Brno, 2009 [citováno 15. 08. 2023]. Diplomová práce,

Masarykova univerzita, Filozofická fakulta. Dostupné z:
https://is.muni.cz/th/lwyz0/NAKLADATELSTVI_po_r._45.pdf

Internetové zdroje

HAVLOVÁ, Jaroslava. Paratext. In: *KTD: Česká terminologická databáze knihovnictví a informační vědy (TDKIV)* [online]. Praha: Národní knihovna ČR, 2003 [cit. 2023-08-11]. Dostupné

z: https://aleph.nkp.cz/F/?func=direct&doc_number=000015138&local_base=KTD

Katedra středoevropských studií, Filozofická fakulta, Univerzita Karlova [online]. © FF UK 2015 [citováno 24. 8. 2023]. Dostupné z: <https://kses.ff.cuni.cz/cs/katedra/o-katedre/>

Lisztův institut, Maďarské kulturní centrum Praha. [online]. [citováno 20. 03. 2023]. Dostupné z: <https://culture.hu/cz/praha/clanky/zemrela-prekladatelka-anna-valentova>

Lisztův institut, Maďarské kulturní centrum Praha [online]. [citováno 24. 8. 2023]. Dostupné z: <https://culture.hu/cz/praha/o-nas>

Obec překladatelů. [online databáze]. [citováno 06. 08. 2023]. Dostupné z: <http://databaze.obecprekladatelu.cz/>

Slovník české literatury po roce 1945 [online]. Praha: Ústav pro českou literaturu. [citováno 23. 03. 2023]. Dostupné z: <http://www.slovníkceskeliteratury.cz/>

Wikipedie: Otevřená encyklopedie: Mór Jókai [online]. [citováno 10. 03. 2023]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=M%C3%B3r_J%C3%B3kai&oldid=21978724

Wikipedie: Otevřená encyklopedie: Jaroslav Hořánek [online]. [citováno 23. 08. 2023]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Jaroslav_Ho%C5%99%C3%A1nek

RESUMÉ

In this thesis I have tried to find out who Mór Jókai actually was. Together with my hypothetical contemporary Czech reader, we began with a brief summary of Jókai's life and work, trying to emphasize the available sources from which this information can be drawn.

We have divided Czech translations into two periods and also paid attention to translators and publishers. We focused on the most recent editions from the second half of the 20th century and all the books from this period were introduced. We examined the paratexts surrounding each work and tried to determine what information they offer.

I'm not sure that we have been able to fully achieve the objective of our work. There is always a room for improvement. In this thesis we are dealing with a limited number of texts, and although we are taking the perspective of a contemporary reader, we are not working with any paratexts (reviews, responses, critiques) from the present.

Mór Jókai was a Hungarian writer who lived in the second half of the 19th century and was very popular among the Czech readers. His popularity gradually declined over time, but he is far from being forgotten. My bachelor thesis is an attempt to reconstruct the picture of this author in Czech literary culture.